

Snopič 62-63.

Cena 36 kr.

Slovanska
knjivovna.

Славянская
Библиотечка.

Slovanska knjižnica.

Urejuje in izdaja A. Gabršček.

Márica.

Povest.

Spisal Ljuba Babič (Gjalski)

Poslovenil

Vinko Vinič.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

V Gorici, 15.

junija 1897.

Opozarjamo gg. naročnike na tretjo stran platnic.

Snopič 62-63

V Gorici, 15. junija 1897.

Cena 36 kr.

Cena naročnikom celoletno

1 gld. 80 kr.,

ali snopičem za naročnike 15 kr., nenaročnike 18 kr.

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“

Slovanská knihovna. — Славянская Библиотека.

Urejuje in izdaja

ANDREJ GABRŠČEK.

Izhaja vsaki 15. dan v mesecu.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1897.

LJUBA BABIĆ

(GJALSKI)

* MÁRICA *

POVEST.

Prevel VINKO VINIĆ.

V GORICL.

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

1897.

im = 030002280

I.

Tik javne ceste na nevisokem holmu je stal še pred nekaj leti plemenitaški dvorec, od starosti potemnela, jednonadstropna hiša, imenom Trebež. Od ceste je ločil dvorec, iz vrbe spleten plot, a sem in tja so ga zakrivale velikanske, širokovejnate lipe ali visoke jablane, ti stereotipni znanilci plemenitaških posestev. Ob potu se je širil daleč po ravnini nem in tih log. V ozadju se je prostiralo visoko, do vrha marljivo obdelano brdo.

To je bil dvorec tedajnega domačega sodnika Lacka Ladanoviča, moža kakih štiri-desetih let, ki je bil po vsej okolici poznat kot «velik veseljak». Prav tako je bil slavljen kot «strah in trepet zagorskega kmeta». Obe te dve kreposti sta ga zadrževali —

naravno — mnogo izven doma. Često se je zgodilo, da ga ni videl dom po celih osem dñij. A če je že bil doma, se ni mudil navadno več kakor k večjemu po štiri ure. Marsikdo se je čudil temu, kajti Ladanovič je bil oženjen.

«Čas bi že bilo, da se spameti», so često govorili ljudje. «Saj vendar ni več mlad, in skrbeti ima tudi za koga! Sirota gospa, vedno je sama! Toda Bog vé, da je dobra. Tako mlado, lepo ženo v nemar puščati, je prav greh pred Bogom. Kaj neki jo je vzel, ako mu je sedaj žal tega? A v resnici je niti vreden ni. In da ga ne veseli vsaj deklica, to dete, kakoršno se ne dobi daleč okrog, lepo kot naslikano, pa pametno kot odraslo dekle».

Drugi zopet — po večjem možki — so ga opravičevali, govoreči: «E, kaj bi, služba ni mala stvar; ali naj sedi na zapečku? Saj mu vendar ni treba! Gospodarstvo mu vodi njegov Štefič bolje kot vsakdo nas drugih. On je sodnik, in tu je treba, da se vedno vozi po okraju in da ima svoj nos povsod. Zaradi tega je pa tudi pri njem največji red, zlasti pri volitvah, ko se vendar voli vse po

njegovi volji. Ljubi Bog, naj se povese! Pijanec in igralec ni, in če gre med ljudi, gotovo ni greh. Bodimo pravični in priznajmo, da mu je doma težko, ker ga tam vse spominja na njegov nepremišljen korak. Reš, ona je dobra, lepa kot maloktera, toda, moj Bog, o čem se pa more z njo razgovarjati? Srečna mora biti, da jo je vzel. A otrok, to dekletce, Bogu bodi potoženo, — ali naj bode on njegova pestunja?

Taki in jednaki razgovori so prišli čisto celó do ušes Ladanovičke, žene jednointridesetih let, a pri vsem tem še izvanredno krasne gospe. Ona pa je takim glasovom odgovarjala vedno: «Jaz sem dolžna zahvale svojemu možu; sicer pa on najboljše vé, kaj mu je storiti. Prosim, da me pusti vsak pri miru s takimi opombami». In dočim je Ladanovič — more se po vsej pravici reči — letal okrog, gospodinjala mu je žena tiho, udano, skoro oboževana in ljubljena od vseh. Nikdar se ni čul v Trebežu razjarjeni ali psujoči glas gospodinje, vsaka zapoved je bila bolj prošnja, in vendar se je izvrševalo vse do pičice natančno; dà, kar trgali so se posli za delo, ker je bilo v njej nekaj takó blagega,

krotkega. Oni mili posmeh na krasnih licih in oni «nekaj» prav kakor da prošni za oproščenje, ker nalaga opravilo, jo je delalo vsem priljubljeno.

Nikdar je ni videl nihče jezne, niti otožne — vendar si mogel opaziti včasih zjutraj, ko je, prišedša v kuhinjo, vprašala, kdaj se je odpeljal gospod, da so ji oči nekako rdeče. «Oj, kako se mora mučiti v tej službi!» je rekla tedaj; a prišedša gori v sobo, ni se mogla več ustavljati, da bi se tiho, tiho ne izplakala. In tedaj je šla vselej do male posteljice, kjer je spavalo njeno dete, in poklekničša zraven, se je zagledala polna ljubezni v ta mila od sna zažarena ličeca deklečja. Ko se je dete vzbudilo in opazilo nad sabo materino glavo, se ji je ovilo vsakikrat z golima ročicama krog vratu. Med materjo in hčerko se je začelo tedaj ono ljubkovanje in poljubovanje, iz kterega odseva sreča in moč materinske ljubezni v najmilejši sliki. Slednjič opomni mati: «Marica, ustani, prekrižaj se in moli «Oče naš» — in mati in hčerka sta molile skupaj glasno, prisrčno . . . Od jutra do večera se nista več ločili. Kadar je bil Ladanovič doma, je karal često ženo,

da na ta način popolnoma razvadi dete. Marica pa se je pritislila tedaj tim tesneje k materi in, skrivša se v njeno krilo, gledala prestrašena jeznega očeta; mati pa je prosila z milotužnim pogledom Ladanoviča, naj bode tiho.

Vsak večer brez izjeme sta čakali obe pozno v noč očeta. Mati tedaj pripovedovala deklici zgodbe sv. pisma ali ljudske pravljice, ali pa jo učila moliti. In če le še ni bilo pozno v noči Ladanoviča domov, jo je vzela v svoje naročje, in dete je sladko zaspalo; Ladanovička pa je sedla za šivalni stroj in delala prav kakor kaka najeta šivilja. Ni si upala zaspati, meneča, da mora čakati moža, da mu stori, česar potrebuje, zlasti, če pride «malo predobre volje». Tako je bdela dolgo, dolgo v noč, a po lepem, od zaspanosti bledem licu so kapale neprestano tihe solze. Marica je opazila to često, skočila kar v srajčici iz posteljice k materi, ovila se ji krog vratu in jo začela poljubovati in ji brisati solze, tako, da je slednjič tudi sama, ne vede zakaj, glasno zaplakala: «Mamica, nehaj jokati, saj hočem biti jaz pridna, pridna!»

— «Za Boga, pojdi v posteljo! Kaj neki poreče oče, če naju vidi?!»

Dete jo je slušalo, dalo se je položiti v posteljo in zadremalo, a celo v spanju se mu je prikral marsikak vzdih iz mladega, nedolžnega srčeca. In tako je bilo malone vsak večer. Zato ni bila Marica nikdar veselo, razposajeno dete. One temne oči so ji zrle že tako zgodaj resno in otožno v svet, prav kot bi slutile svojo tužno bodočnost.

Toda čemu se muditi pri tem? Kaj so nazadnje otročje solze, dokler je mati v bližini, napram solzam, katere toči otrok — brez matere?

In to skoraj pride. Marična mati, dobra Katarína, je prenašala do tedaj že najmanj let nenavadno ljubezen svojega soproga Lacka, a ko porodi ono leto zopet deklico, počí struna, in blaga, potrpežljiva žena umrje.

Zlobni sosedge so trdili, da je umrla od strahu, ker ji Bog ni podelil dečka, kakor je želel in zahteval Lacko pl. Ladanovič «de Ladislavič et de Draga doljna». In resnici na ljubo se mora povedati, da ji tega res ni nikdar odpustil. Stojčemu poleg njene mrtvaške postelje je odsevala z lic bolj divjost

in jeza nego žalost. Dà, domači župnik je celo trdil, da ga je čul mrmrati: «Torej me ostavlja starca brez možkih potomcev? Pa ona, katero sem . . .», dalje ni župnik razumel, a plemič Lacko je gotovo premišljal, kako je dvignil svojo soprogo iz plebejskega stanu, premišljal, kako je postala po njem iz proste hišne milostljiva gospa sodnica, dà, plemkinja, kako . . . ah . . . Morda se je tudi spominjal one vroče ljubezni, s katero ga je ljubila krasna, zapeljivo krasna Katica, hišna njegove matere, kako ga je nesebično sama odvrčala od ženitve, dokazujé mu, da je to zanj prevelika žrtev, morda se je spominjal njene angeljske ponižnosti, potrpežljivosti . . . Bil bi divja zver, ko bi se ne spominjal ob tej priliki, kako tiho in zadovoljno je prenašala njegovo čudno нрав in vse njegove, često neznosne navade. Dà, dà, moral je slednjič priznati, da nastopi ta trenutek pot v nebo blag angelj, sveta mučenica. In res, opazi župnik, kako se mu prikrade izpod trepalnic debela solza. Toda deček, deček in ostavljajoč tužno sobo otrne brzo z žilavo roko jedino solzo. Pri umirajoči ženi ostane še Marica. Nepre-

mično stoji deklica sredi mračne sobe, krčevito trgaje rob svojega predpasnika. Velike, temne oči zró ji v blede, izpremenjeno obličje umirajoče matere. Tudi njeno obličje je blede, in krasne, skoro bi rekel nedetinske poteze so nadahnjene z neko tajno otožnostjo.

Odkar so bili deli materi svečo v roke, stoji Marica tamkaj brez glasu, brez solzâ, brez popolne zavesti, — kakor v sanjah. Kaj so ji mari molitve duhovnikove, kaj se briga za vse, kar se godi krog nje, ona sledi pazljivo jedino le vsakemu materinemu dihu: Tu zatrepeče s postelje slab glas: «Dajte mi Marico!»

Dobri župnik se dvigne tiho in privede deklico tik do postelje. Mati ji hoče podati roko, a ne more je več, ampak le tiho in zamolklo ji naroči zadnji opomin: «Ljubi in slušaj očeta!»

Še jeden dolg, težak vzdih, in Marica ostane brez — matere!

Deklica ne razume v prvem hipu popolne, grozne resnice in ostane nepremična na mestu, a ko začne župnik moliti molitve za umirajoče in vsi navzoči glasno zaplakajo,

tedaj se zgrudi brez glasu in solzâ nezavestna na tla. Matere nima! In Marica obhaja danes svoj god! Nepozaben god! Marsikdo se radostno spominja še v poznih letih sijajnega jutra z mnogimi prekrasnimi darovi. Dobro se še spominja, kako so ga oblekli v novo obleko, kako so ga vsi po vrsti veselo poljubljali; a mali Marici vzamejo ta dan najlepši, najboljši dar — materino srce, materino dušo. Siroto oblečejo v črno oblačilce, in župnik jo poljubi solznih očij v nedolžuo čelo.

Ko spremijo drugo jutro mrtvo mater v domačo kapelico ondi na koncu hodnika, pride tjakaj tudi Marica tiho, da je v svoji zbeganosti niti ne opazijo. Povzpevša se na oltar, presedi cel dan mirno, nemo, in gleda s plašnim a vendar ljubeznipolnim pogledom na blede truplo. Njeni temni očesci zreti tako pozorno in resno, kot bi nekaj pričakovali. Dà, dà, mamica ji je tolikrat pripovedovala zgodbo o materi, ki je obiskovala celo iz groba svojo deco. Oj, nesrečna Marica, glej, tvoja mati je tako nepremična in mirna!

Šele na večer pogreše deklico. Župnik jo najde, a niti prošnje niti grožnje je ne

primorajo, da bi zapustila kapelico. Revica misli, da ji je vsaj danes še vse prosto; ali pa morda ni nikogar čula?

Ostane torej v temni kapelici med temi čudnimi sencami sredi nemirno plapolajočih sveč in temnih slik raznih svetnikov po stenah, — do sedaj za njo tako strašnih, — ostane pri mrtvi materi. A niti stara Baruc, niti dvorski Jendek, niti sluga Štefič niti drugače najhrabrejši vrtnar Mikič si ne upa ondi muditi se, in če bi bilo treba tudi le za par hipov. Dà, niti Ladanovič noče ali ne more priti po njo.

Slednjič jo objame sen. Krasni glavici je mašna knjiga za vzglavje in krvavojasni svit večne luči pada ravno na njeno že itak od sna zardelo lice. Da se ne čujejo vedno bolestni izdih iz prsij, menil bi na prvi hip, da je kak lepi kip oltarjev in ne človeško bitje. Ko pride župnik zopet po njo, najde jo še zmeraj na tistem mestu, kakor prvič . .

Še mnogo, mnogo bi se dalo povedati o veliki boli te deklice, obdarjane že v tako zgodnji mladosti s silnim čuvstvom, tem danajskim darom v človeškem življenju; a bodi le toliko povedano, da so prinesli ne-

srečno dete brezzavestno z groba in da je potem ležalo tri tedne v hudi pogubonosni vročinski bolezni. Prvi dan, ko zopet vstane, obišče Marica najprvo očeta, ki je ostal ta dan slučajno doma. Drugikrat se je bala prikazati se mu pred obličje, a danes jo je vlekla neka tajna sila k njemu, da se mu nehoté vrže v naročje in burno ga poljublja mu je jecljala: «Oče, jaz hočem biti pridna in poslušna». Dalje ne more od preobilnih solza. Ladanovič sicer ni bil brez srca, a ne vaje takih prizorov, ne vé si drugače pomagati nego da ji reče: «Dobro, dobro, pojdi le k Baruci, da te počese!» . . . Da bi mogel slutiti, odkod te deklíčje besede!

II.

Čudni nastajajo tedaj dnevi za Marico.

Ona jih žalibože umeje in dobro čuti osamljenost. Mladost, ta divna mladost, kakor da nima za njo one bajne moči, da pozabi bridke resnice! Globoko čuti Marica, da nima več mamice, ki bi ji čitala zvečer krasne zgodbe iz sv. pisma, ki bi ji toliko pripovedovala o dobrih ljudeh in ž njo vred molila k dobremu Bogu. Sedaj nima nikogar več, ki bi ji znal in hotel tako lepo po-

česati dolge, goste laske; sama pa tega ne more. Sedaj je nihče več ne vprašuje, kaj bi najraje jedla, nihče se več ne meni za-njo. Večkrat premišlja revica, da bi se pač oče mogel več za njo brigati, četudi je večinoma izven doma; vsaj kadar je doma, mogel bi se z njo več porazgovarjati. Često plaka dete vsled tega, hrepeneče po svoji dobri mami.

Jedino stara služkinja Baruc se še nekaj briga za njo. Marica ji je hvaležna za to in oklene se je z vso dušo. Cel dan, cel večer, dolgo, dolgo v noč sedi deklica v kuhinji pri nji, slušaje njeno pripovedovanje. S podprto glavo uglobi svoj radovedni pogled v brezzoba usta starke in posluša zelo pazljivo vsako besedo o nekdanjih kraljih in njihovih dvorih, o zakletih kraljičinah in o strašnih zmajih, o kraljevih hčerkah, katere so poklonile svoja srca siromašnim pastirjem, in o vilah, ki so se na svojo nesrečo zaljubile v umrljive ljudi. «A sedaj, gospodična, idive spat», konča Baruc vsakikrat krog devetih svoje bajke; toda gospodična Marica (tako so jo morali na povelje Ladinovičevo imenovati posli, odkar je umrla

gospa; prej so jo tikali) ni pri volji; ona želi še čuti o onem širnem daljnem svetu, ki je toliko lepši od njenega. «Samo še jedno, Baruc, samo še jedno; jutri zjutraj ti dam svoje kave». — Na tako vablivo ponudbo seveda se mora na vsak način omehčati starki srce, da ji začne pripovedovati, četudi že drugič o Genovefi, o Veroniki Deseniški ali o grofici Guriški.

«Sedaj je pa res zadosti, gospodična, treba iti k počitku. Kaj poreče gospod, če naju dobi ob svojem prihodu še po koncu?»

«Ah, kaj, on ne pride še tako hitro domov. Daj, povej še jedno, veš ono o materi, ki je iz groba hodila opletat svojo deco. Daj, daj še samo to, potem pa hočem spati celo noč!»

Dobra Baruc se dá zopet pregovoriti. Ko dovrši, odpravi se Marica s svetilko v roki v zgornje nadstropje sama v bojazni in strahu. In gredé preko hodnika zamiži. V postelji ne more dolgo, dolgo zaspati. Vse, kar je čula, ponovi še jedenkrat v mali glavici, a najbolj ono zadnjo pripoved, kako je otrok vedno in vedno čakal svoje matere. In tako vsak večer.

Nekoč gre s staro služabnico na grob svoje matere. To ji poda novih mislij.

Cvetna pomlad je bila!

Starka se spomni, da imajo gospoda navado zasajati cvetlice na grobove svojih rajnih. «Pa četudi je bila le iz nizkega rodu, je bila vendar le gospa; tega ji nihče ne more oporekati. Treba torej, da se ji grob okrasi», si misli Baruc in razjasni svoje naklepe vrtnarju, prošé ga, naj si priskrbi mladih svežih cvetlic.

Nedelja, veder in čist dan je bil. Prijetna vonjava se je širila po probujeni naravi, blesteči se čarobno v pomladnem solncu. Prav kakor nalašč za sajenje cvetlic. Starka ostane torej z Marico po večernicah na grobu. Najprvo poklekneta na grob.

Baruc mrmra glasno ihteča «Oče naš», a Marica ne plaka. Zopet je izražena v potezah dekličinih lic globoka bol. Oči ji blodijo sedaj visoko pod višnjevim nebom, sedaj zró obupno na črni grob, usta pa ji nevedoma ponavljajo starkino molitev.

Slednjič se loti starka dela, vedno in vedno ščebljajoča to in ono iz življenja pokojnice. Marica je v začetku ne poslušá

mного, a Baruc postaja vedno zgovornejša, dokler se ji slednjič jezik popolnoma ne razveže. Pové ji vso povest njene matere, ne da bi pomislila v priprosti duši, da tega še mala Marica niti vedeti ne sme. Tako se seznanila deklica z rodом svoje matere, z razliko med njo in očetom in z mnogimi neljubimi prizori iz življenja svojih roditeljev. V svojem mladem srcu razume sedaj vse one materine solze, katerih se je še tako živo spominjala.

«Torej zato je dobra mama toliko jokala? Kaj neda, Baruc, to ni bilo od gospoda lepo? Zakaj je pa vzel mojo mater, če mu je bilo pozneje žal? Saj ona ni bila kriva, da je bila revnega stanu, in sramota menda tudi ni to! Ali mar drugi gospodje same gospodične jemljejo? Povej, Baruc, povej»

«E, seveda, kako bi, mi smo se vsi čudili gospodu očetu. Stara gospa se je preselila takoj iz Trebeža v Zagreb, druge gospe pa tako niso hotele nikdar priti k nam, — ker gospôda so gospôda in mož je mož. Jaz sem vedela, da tu ne bo sreče, ali»

Baruc jame dalje saditi.

«Toda», pristavi Marica, «ti si mi pripovedovala, kako so nekdanj jemali kralji siromašne pastarice za žene; kaj ne, некоč je bilo vse lepše? In vendar je bila moja mati tako dobra in lepa . . .»

In Marica se zamisli. V prvem hipu občuti nekako sovraštvo do očeta in do te gospôde; a spomnivša se materinih besedij, se premaga, — Ladanovič je vedno trdil, da ima krepki značaj plemkinj: in čvrste živce plebejke — da sklene odpustiti očetu. A gosposki rôd ji postane od tega dne zoprn. Znaprej posluša najrajše pripovedi o kraljih, ki so vzeli siromašna dekleta v zakon, in o kraljičinah, ki so si izvolile priproste pastirje.

* * *

Tako potekajo dnevi, meseci in leta! — Marica je zvršila že trinajsto léto, in kakor je rano dozorela nalik vseh nesrečnikov duševno, prav tako se je tudi telesno razvila v prekrasno deklico. Sicer ni znala niti čitati niti pisati, a vedela je vse ljudske bajke, pesmi, poznala je svako travico na polju in vsako ptičico v gozdu. Znala je najti vsako zvezdo na nebu in vedela je za vsak kot v

celi okolici, kjer se shajajo vile. Cel dan je hodila preko bregov in dolov, preko gozdov in travnikov, ob brzih potokih in kraj tihih vodâ, a vedno sama in le sama. Toda ne! Na teh vednih sprehodih je našla Marica brzo znanca in prijatelja. Onda na Jurjevem se je dvigal v nebo pod sive oblake star velikanski hrast, kateri je Baruc omenjala v mnogih pripovedkah. Marica je rada zahajala k njemu, in bilo ji je nekako čudno-prijetno, ko so ji, sedeči pod njegovimi senčnatimi vejami, v fantastični glavici oživele vse one bajke, katere ji je bila pripovedovala Baruc. Vsled tega ji je postal stari hrast hitro dober znanec in prijatelj, kateremu je vselej zaupala in potožila vse svoje detinske boli.

A ne samo hrast, dalje kraj polja je stal lep glog, a ob potoku je raztezala votla vrba svoje na pol suhe veje proti nebu . . . Sami prijatelji Maričini!

Prišedša iz njihove družčine domov, je vedela Marica toliko pripovedovati, da se Baruc ni mogla zadosti naslušati. Slednjič je morala priznati, da je gospodična mnogo

pametnejša od nje, dà, često jo je celo prosila, naj ji sedaj ona pripoveduje pravljice.

Najraje pa je zrla Marica zvečer gor proti sinjemu nebu; tam je bilo za-njo polno neizrečne krasote, katere se ni mogla nikdar zadosti nagledati. Temno, lazurno nebo, srebrni trakovi mesečni in jasno blesteče zvezdice, — sami poslanci iz neba, — od matere! Ni se mučila s sestavom planetov in nepremičnic, še manje je slutila, kakó ogromna daljava je med njo in njimi: njo je navdihaval ta veličasten mir z neizmernim hrepenjem. Te migljajoče zvezdice je imela za nebeške svečice in lučice kraj božjega prestola, in mislila je, da se blesti tudi njena zvezdica gori med drugimi, in zraven nje da stoji njena dobra mamica z angeljem varihom . . . «Oh, Baruc, da vem, katera je moja zvezda! Morda bi jo zagledala ondi, če bi bila pridna in Bogu všeč» je govorila starki, ko je prišla po-njo, da jo odvede spat.

III.

Ladanovič je živel, kakor bi ne vedel, da je Marica na svetu. Često je poteklo več dnij, da je ni nikdar videl. Kaj, ljubi Bog,

ko je imel vedno posla čez glavo. Sedaj so ga zadrževale politiške agitacije, sedaj razne tožbe; sedaj je bilo izpeljati kako novo pot, sedaj zopet sezidati kako novo šolo. A povsod vse sam! . . . Povsod pa je tudi bilo prijetno, povsod toliko jedi in pijače, povsod toliko izvrstne zabave. Če je slučajno mogel doma ostati, se je moral naspati ali z oskrbnikom dogovoriti o gospodarstvu. Tako ni nikakor utegnil misliti na Marico.

V časih pa je le . . .!

A umiril se je v hipu. «Kaj neki ji je potreba! Ženska bodi dobra gospodinja!» No, nazadnje se je pa le . . . Bilo je zimskega večera. Zunaj je bila temna, tiha noč in sneg je naletaval neprestano. Vsa okolica je že bila pokrita z debelim snegom. Pod sneženo težo so se lomila drevesa v vrtu. Ker Ladanovič ni hotel v takem vremenu od doma, je šel v «palačo», vsedel se k čaši vina in zadovoljno pušil iz dolgega turškega čibuka. Sem pa tam se je čulo v sobo, kako se je zlomila kaka češplja v sadnem vrtu, in Ladanovič si ni mogel kaj, da ne bi vzkliknil: «Vražja ta zima! Take še ne pomnim (to je sicer trdil vsako zimo). Koliko škode zopet v sadnem

vrtu, a davki postajajo vsako leto večji». Na vsako tako tarnanje si je natočil polno čašo čistega vina in jo je izpraznil do dna.

Ves čas je sedel sam v sobi. Marica je sedela v kuhinji na svojem navadnem mestu v družbi stare služabnice. No, ni enkrat se je ni spomnil Ladanovič.

Nakrat zalajajo psi na dvorišču. Za nekaj časa stopi v sobo sluga Štefič in javi: «Prosim, gospod sodnik, došel je neki človek, gosposki oblečen, in prosi, da ga blagovoliijo vsprejeti».

«Čul nisem nikakega voza; ali je prišel peš?»

«Sluga pokorni, gospod, prišel je peš» odvrne Štefič in dostavi prezirljivo: «In ni domačin, oprostite, zdi se mi, sam ne vem kako, tako nekako čuden».

«Vprašaj ga, kdo, kaj in od kod je in česa želi tako pozno. To bi bil moral, neumnež, sicer že preje storiti» se razjezi sodnik na svojega slugo, ki se med tem oddalji; Ladanovič pak toži, gladeč si zgubančeno čelo: «Ah, ta služba! Nikdar nima človek miru, še po noči ne!» V resnici pa se ni srdil, ampak radoveden, kot so sploh taki

ljudje na deželi, je težko pričakoval sluge, da izvé, kdo je ta gosposki oblečen človek, ki potuje sredi zime peš. Kaj hočemo, je že tako: «človek si želi družbe in izpremembe, če mu teče življenje dan za dnem jednolično, vedno po jednom in istem tiru».

Štefič pride in mu poda vizitko s tiskanim imenom: «François Delavigne», pod katerim je stalo s svinčnikom zapisano: «ancien conferencier de Paris».

To je zadostovalo, da se je vzbudila popolnoma njegova radovednost, zlasti, ker ni znal niti imena prečitati, kaj šele, da bi je razumel! Bog se usmili, francosko! in Francoza on še ni videl svoj živ dan! Ladanovič zapove torej, naj vstopi tujec. Skozi vrata se prikaže človek, krog petdesetih let, rudečih lic, sivih, davno ne ostriženih las in brade à la Napoleon III. Oblečen je bil v siv, očitno preozek plašč, urezan po Bog ve kako starem kroju. Čevljem njegovim se je istotako poznalo, da že davno niso bili osnaženi in zlikani. Poklonivši se mu lahko, — ta poklon je bil seveda v očeh Ladanovičevih zelo eleganten, — pozdravi sodnika v hrvaščini, s kolikor toliko roman-

skim izgovorom. In brzo nalik žlobudravega Laha pripoveduje nekaj časa hrvaški, nekaj časa nemški, da je rodom Francoz iz Pariza, po materi poljske krvi, «ergo slovanske»; da je dovršil sicer svoje študije na normalkah, da pa je bil že profesor poljščine v Parizu, da je v zasebnem poduku čital povesti slovanskih literatur. Občeval je s pokojnim Mickijevičem in s pesnikom Delavigne-jem je v sorodstvu. Za krimske vojske je stopil, čuteč v sebi poljsko kri, v «poljsko legijo» pod Čajkovskim, pri Sebastopolu je stal zraven maršala, pa je bil po nesreči ujet, ker je sovražnika predaleč podil. Iz Rusije je pobegnil z veliko težavo na Rumunsko, od tam šel z avstrijsko vojsko na Ogersko, a od ondi na Hrvaško, kjer je vsled obče znane gostoljubnosti Hrvatov ostal do danes, služeč si svoj kruh kot odgojitelj v mnogih odličnih hišah. Za teh par let, odkar je tukaj, si je baje pridobil popolno znanje hrvaškega jezika, kar najbolj spričuje, da je služboval še kot učitelj na javni ljudski šoli.

Ladanovič, ves presenečen od tolike zgovornosti, ni niti pomislil, je li vse to res

ali ne. Uverjen je bil popolnoma, da je čul golo resnico. A kako tudi ne? Ta človek je govoril tako fino, omenjal je samih pesnikov in velikanov, o katerih se Ladanoviču, moral si je priznati, — niti sanjalo ni. Ta človek ga je v hipu premagal, kakor se to sploh dogaja pri naših ljudeh, da jim imponuje vsaka ptujčeva cunjja, tako, da se prišlecu od zahoda iz samega spoštovanja do njegove i z o b r a z b e niti približati ne upajo. Ladanovič ponudi Francozu stol in ga slednjič vpraša, česa da želi. Toda odgovora ne čaka, temveč veli Štefiču, stoječemu še vedno za vratmi, naj prinese za tujega gospoda čisto čašo.

Francoz odlaša z odgovorom ter nadaljuje pričeti govor, slikaje na novo svoje ujetništvo na Ruskem in v Sibiriji in zatrjuje, kako lepše solnce mu je zasijalo med gostoljubnimi Hrvati. Med tem donese Štefič čašo in Ladanovič jo natoči sam in ponudi prišlecu. Ta jo poželjivo sprejme in pozdravi brzo, kakor da se je šele sedaj spomnil z vnesnim govorom Ladanoviča, ki je vsled tega popolnoma očaran. Baš ko nagne prišlec čašo k ustnicam, pride v sobo Marica,

lepa razvita deklica, a vendar še — otrok. Francoz položi s prirojeno ročnostjo čašo na mizo, se dvigne s stola ter se ji globoko prikloni. A prav sedaj zapazi, da je Marica še otrok. Niti ne odzdravi mu na njegov pozdrav, temveč gre vsa zardela tiho in zmedeno k očetu, da mu poljubi roko.

«Smem li vprašati, ako dovolite, govori li gospodična francoski?»

Ladanoviča še ni nikdar nobeno vprašanje bolj iznenadilo. Jecljaje odvrne:

«Ah, kaj hoče pri nas francoščina? Sicer je pa to še otrok, ki niti ne zna . . .»

Sedaj se šele spomni Ladanovič, da bi se Marica bila morala že česa naučiti. «Glej, glej, še brati ne zna in vendar je gosposkega stanu», se spomni in sklene govor napeljati od te fatalne reči na drug predmet. Nekako nejevoljno vpraša Francoza: «Vi mi vendar še niste povedali uzroka svojega prihoda?»

Francoz ne odlaša več z odgovorom: «Dà, dà, jaz sem bil v resnici neuljuden; toda vaš milostljivi vsprejem me je tako očaral!» In z veliko gotovostjo, kakor bi v istini že od začetka tako mislil, reče: «Čul sem, da je vašemu velerodju treba učitelja za

gospodično hčerko in bil sem tako svoboden Potrudil bi se, da ugodim vašim željam in zapovedim, a tudi gospodična bi se ne imela pritoževati!» In sladko in dobrovoljno pogleda Marico.

Ladanoviču pride šele sedaj na um, da Marici treba učitelja. A da ne bi ptujcu priznal, da se je šele sedaj tega domislil, odgovori: «Res, dolgo že iščem in povprašujem, že tolikrat sem prošil, da mi dobé koga, a vse zastonj (resnici na ljubo se mora priznati, da je zarudel Ladanovič pri tej laži), in tako mi ne zna otrok še nič. Morete si misliti mojo skrb; v one ljudske šole, med kmečke otroke, je nisem mogel poslati, to si lahko mislite; no, da, — a v Zagreb, to stane denarja, preveč denarja, časi pa so za gospôdo sedaj takó slabi».

«Ko bi si pridobil pri vaši vzvišenosti toliko zaupanja in milosti, trudil bi se vsekako, kolikor bi se mogel. Da sem poslu vešč, tukaj izvolite, tukaj spričevalo grofa Nordemann-a iz Slavonije, ono trgovca Deutscha, to ljudske šole v Balincih, in tukaj imam, glejte, še drugih. Kar se tiče plače,

hočem biti zadovoljen, kar mi izvoli dati vaše velerodje».

Ladanovič dolgo ne odgovori nič. Nekaj časa gleda kopo mastnih in zmečkanih papirjev, katere mu je kazal Francoz kot spričevala, nekaj časa gre po sobi. Slednjič puhne velik oblak dima iz pipe in izpregovori:

«E, dobro, jaz vas vzamem, a za plačilo se že pogodiiva. Začnite pa takoj jutri zjutraj!»

«Ali ima gospodična potrebnih knjig?»

«Ali jih imate vi s seboj?»

«Ne, knjige morajo imeti moji učenci sami».

«Bene, bene, urediti hočem fine finaliter vse. Tamkaj-le imamo knjige za siromašne kmečke otroke».

Tako je prepustil Ladanovič vzgojo svojega otroka človeku, s katerim se je seznanil v tako nenavadnem položaju in katerega ni prav nič natančneje poznal. A on si ni s tem nikakor belil glave, ampak veselil se je le, da je vendar enkrat že uredil to zadevo.

Marica je bila navzoča pri tem pogovoru in je toliko razumela, da se vse to tiče nje; no natančneje izvé, ko ji reče oče:

«Ta gospod je tvoj učitelj, jutri se pričneš učiti; glej, da ga poslušáš in ubogaš kakor mene, sicer ti gorje!»

«Ne, ne, gospodična, vem, da je pridna, in hočemo jo naučiti mnogo lepih stvari. Gotovo postaneva najboljša prijateljca, in zakaj tudi ne?» vpraša sladko Delavigne in njo hoče pobožati po licih. Toda Marica se mu naglo umakne in zadene ga iz njenih velikih, črnih očij ponosen, zaničljiv pogled.

«Vidiš jo, kako se drži», zadere se Ladanovič nad njo. «Poberi se takoj na polje!» Marica dvigne svoje mokre oči k očetu . . .

Med tem je prinesel Štefič večerjo, in Marica, ki ni še nikdar jedla z očetom pri jedni mizi, vstane, da odide iz sobe. A to pot jo pridrži oče, in sluga mora pogrnuti tudi za njo. Med večerjo je govoril Francoz mnogo, govoril o vsem in pri tem mnogo jedel in pil.

Po večerji odide Marica, in Delavigne prične pripovedovati razne anekdote pariških dam in si s tem popolnoma pridobi Ladanoviča.

«Ah, excelenter, vi nepridiprav, kako bi se vam ne smejal!» mu je segal Ladanovič

vedno v besedo in se pri tem silno grohotal. Marica je prišla med tem v kuhinjo.

«Veš kaj, Baruc, nekaj novega» ogovori služabnico vsa zasopljena, «oni človek, ki je pri očetu, oni človek me bo učil».

«Tako, a česa?» odgovori ji brezбриžno stárka in jé dalje svoj kos kruha, brisaje si z roko usta.

«Česa? I, učil me bo, kaj mar jaz vem česa? Najbrže brati in pisati, toda nič mi ni po godu...»

«Ni, zakaj ne? Vi ste gospodična, in Bog vé, da se vam spodobi, da znate čitati in pisati, da niste kakor kaka neumna kmetica».

«Ah, kaj mi hoče to!»

«Prav je prav; bodete mi vsaj znali brati iz sanjskih bukev in iz kart vedeževati».

«Ti si neumna, starica, in nimaš me prav nič več rada!» in Marica je odšla razljučena v svojo sobo. Tam še dolgo ni mogla zaspati. Ta novi red ji nikakor ni hotel v glavo in mislila je več nego navadno na svojo dobro mater. Iz obednice se je razlegal smeh očetov in ptujčev. Šele okrog dvanajstih sta se razšla grohotaje se na vso

moč. Lica so jima gorela od vina, in Štefič je odvedel Francoza v sobo za najbolj cennjene goste.

IV.

Drugi dan se je začel resen poduk. Za Marico so napočili dnevi izobrazbe.

Delavigne se je izkazal dosti izkušenega. V začetku se ni mogla Marica nikakor sprijazniti z učiteljevo modrostjo in ga je tudi prav težko razumela. A Delavigne je znal k poduku tudi vedno kaj drugega pridejati in pripovedati zdaj to, zdaj ono. Razum deklíčji pa je bil zadosti razvit, da je znala v kratkem času dosti lepo brati in pisati. Imela pa ni kdo vé kakega veselja, in vsled tega tudi ni čutila nikake hvaležnosti napram svojemu učitelju. No, on je ves uspeh prišteval ne toliko talentu dekletovemu, kakor svojemu trudu. «To dekle nima do nikake reči veselja, ničesar ne stori iz svojega nagiba, vse nekako prisiljeno, prav kot bi si bila naložila ubogljivost za pokoro. Računstvo ji pa res ne gre, pa ne; da bi se težko učila, to ne, a po volji ji ni, in vsled tega je tako raztresena!» Tako je imel Delavigne navado tožiti o svoji učenki.

Marica pa je pri vsaki priliki natihoma ušla svojemu učitelju in zbežala na polje v svoje drage gozdiče in na bregove potokov ter tožila ondi za onim izgubljenim časom, ko je še smela brezбриžno pohajati semkaj in ji še ni bilo treba misliti na nikake »lekcije«. Dâ, celo stari služabnici je govorila: «Sedaj niti ne smem več misliti na tvoje pripovedi, ker ta gospod informator vedno zahteva od mene, da znam njegove »enkrat eno«. Kako si me ti nekoč lahko in dobro naučila šteti, ne pa kakor on — pa kaj mi treba več znati? Ah, moram se učiti, drugače me toži pri očetu».

To nesporazumljenje med učiteljem in učenko se je premenilo nenadoma, ko sta šla nekoč na izprehod. Delavigne je baš razmišljal, kolikor mu pripomore k dobri prebavi izvrstnega kosila ta izprehod v svežem zraku. Marica nasprotno je bila vesela, da je mogla zopet jedenkrat po bregéh. Prišedši na vrh je moral, opazujé pred seboj razprostrto vso krasoto in poezijo zagorskega kraja, vsekako tudi Delavigne prekiniti nit svojih prejšnih mislij. Pred njim so se dvigale divne gore kranjske in kostelske, va-

raždinske in zagrebške, zagorski bregovi in vrhovi, zaobljeni nalik dekliških prsij, posuti z vinogradi in gozdiči, okrašeni s starimi cerkvicami in kapelicami; pred njim so se razprostirale ozke doline, porasle z nizkim grmičevjem in prekrižane z brzimi čistimi studenci in potoki, kraj katerih so se klanjale v nepretržni vrsti tiho in tožno srebroliste vrbe in jeseni, in ondi nad vsem tem je sijalo zahajajoče solnce s poslednimi žarki na razvaline okiške in susjedgrajske. Pri tem poetičnem prizoru ne more si kaj, da ne bi vzkliknil: «Raj»!

In zagledavši se v Okič in Susjedgrad, se spomni slik iz Šenoinih romanov: «Zlatarjevo zlato» in «Kmetiške vstaje», jedinih dveh romanov, katere je prebral v hrvaški književnosti, in to zaradi francozkega imena pisateljevega. In pozabivši svojih pedagogičskih dolžnostij, počne pripovedovati Marici zgodovino in povest gradov, kakor jo je vedel iz omenjenih romanov. Govoril ji je zlasti o ljubezni zlatarjeve hčeri do mladega Gregorijanca.

Marica je bila očarana. Zdelo se ji je to še mnogo lepše od onega, kar jej je pri-

povedovala Baruc. In pa nesrečni kralj Matijaž, kako ga ti zločinci, ta gospoda umoré!

«Jej, jej», klikne Marica ter ploskne z rokama, «sedaj se spominjam, da je to prav tista povest, katero mi je bila pripovedovala Baruc; toda kralj Matijaž ni umrl, ampak živi še pod Susjedgradom. Tam mu raste velika siva brada in on pride zopet na dan, kadar mu se ovije brada devetkrat krog mize. Ali ni res tako?»

«Vidiš, vidiš, to je pa prav tako, kakor Karol Veliki ali nemški Friderik Barbarosa. Ah, dete, to so le bajke, katere si izmišljuje prosto ljudstvo v tolažbo in upanje boljših časov. Pripovedovala vam jo je, kajneda, stara Baruc?»

«Da, ali zakaj ne bi bilo vse to res?»

«Ni, ni» — in Francoz razloži deklici, kaj je resnica in kaj bajka.

Marica je vérovala in ni vérovala, a vendar je prišla domov zadovoljna in potolažena s svojo usodo in s svojim učiteljem. Bistroumni Delavigne pa je tudi dobil način, kako bode njegov poduk najbolj ugajal Marici. Od sedaj zanaprej jo je učil kakor

prej hrvaški in nemški brati in pisati, naravoslovja, zemljepisja, a kot nov predmet je pridejal še — povesti. To je bilo Marici kakor kako darilo za njen trud pri učenju, in vsled tega se je učila z mnogo večjo vestnostjo in natančnostjo. No, nazadnje se pa Delavigne ni brigal za drugo, kakor, da obdrži mesto. In ne preteče dolgo, ko začne upletati v pripovedi po vrsti vse zgodovinske romane. Od Rolanda Besnega in Henrika Leva preide na provensalsko kraljico in njene utopljene ljubimce, od Katarine Sorelke na Lavaljerko in Pompadurko, in slednjič do velike revolucije. Tedaj je govoril po cele ure o «junakih, ki so poškopili s kraljevo krvjo pariški tlak», in ki so gospôdo, te tirane poklali in tako povzdignili rod človeški od teme robstva k sijaju luči svobode. Bilo je nekako smešno, ko sta sedela v sobi plemeni t a š k e g a gradiča Francoz in mala «plemkinja» za staromodno mizo, še iz dobe rokoko, na kateri so bili razmetani zvezki in knjige, in ko je on govoril s prirojeno romansko živahnostjo o veliki francoski revoluciji. Proklinjal je Loisa, Capeta in slavil Mirabeaua, Dantona

in Robespiera, Marica pa ga je poslušala žarečih lic in plamtečih očij, veselé se nad zmago priprostega ljudstva, kateremu je prištevala tudi svojo dobro mater. Rdeča kri je bila v njej močnejša od modre! Francoz pa je kliknil slednjič v svojem navdušenju: «Liberté, fraternité, égalité».

Marica je znala v kratkem času vso francosko revolucijo na pamet. Čula je tu o vsakovrstnih nazorih in željah ljudij, katerih sicer ni umela, a jih vendar ohranila v spominu.

Ko je minila doba Delavigne-ovega poduka, se je borila sicer Marica še vedno s štirimi vrstami računa, a znala za to toliko iz prošlosti človeštva in njegove bodočnosti, kakor nikdo v celi okolici. Res, da ji ni imenoval Delavigne najditelja Amerike, a poznala je tem natančneje življenje iz najditelja — gilotine.

Slednjič pa je premagala v Delavigne-u nrav ptice-selivke vso simpatijo do trebeškega vina in prašičjih krač, da je odpovedal koncem drugega leta svojega podučevanja službo in zapustil brzo Ladašovičev dvorec. Le-ta ga je sicer s prva odvrčal od namere,

a videvši, da je vse zastonj, ga je pustil iti. Za ločitev je morala Baruc prirediti sijajen obed. Poslovili so se najprvo s čašo vina, in po dokončanemu kosilu, ko javi sluga, da je zapreženo, pritisne Ladanovič Francoza na prsa in ga poljubi. Tudi Marica je bila žalostna, da odhaja, in ovije se mu s svojim lepim polnim laktom okrog vratu in mu reče v svojem strastnem temperamentu s solzami v očeh: «Oh, ne pozabite me. Pišite mi kterikrat. Učiti se hočem še nadalje in Vam objaviti, koliko dosežem!»

«Prav, prav, pisati hočem Vam in gospodu očetu, saj tako ne grem iz Hrvaške. Z Bogom», in obrne se naglo, ker je že tako predolgo čakal voz na dvorišču. — Ladanovič ni bil dal zapreči kočije. «Za tega klateža je dober tudi navaden voz» je rekel oskrbniku. Tudi kočijaž se ni oblekel v novo livrejo, ampak obdržal je svojo ponošeno suknjo in hlače na sebi in sedè na vozu držal priprosti bič v roki. Delavigne seže še jedenkrat vsem v roke in gre po stopnjicah spremljan od Ladanoviča in Marice. Prišedši v dvorišče, da Ladanovič kočijažu, ki se je pri njegovem prihodu brzo odkril, nekoliko

naročil in navodil, kako mu je na konje paziti, koliko časa sme ostati v mestu, in mu zažuga, da ga dá pretepti, če se vrne pijan. Med tem se vsede Delavigne s svojo prtljago in kočijaž požene konje na znamenje Ladanovičevo. «Z Bog, z Bogom» se je čulo iz voza med besnim lajanjem psov, podečih se pred in za vozom. Marica pa je mahala neprestano z robcem. In dolgo, dolgo je še stala na pragu ter gledala za vozom, ki je drdral z velikim ropotom po blatni cesti. Bilo ji je težko pri sreči. Čutila je neko osamljenost in praznoto, in zdelo se ji je, kakor da se od nje same nekaj trga.

Voz je že davno izginil; njegov ropot je potihnil, in tudi pasje lajanje je pojenjalo, a Marica je še vedno gledala po cesti. Šla je celo na drug konec dvorišča, od koder je bil razgled večji. No, tudi od ondod ni videla ničesar. Pred njo se je razprostiral melanholični kraj, zavit v sivo meglo deževnega dneva v mescu sušcu; drevje in gozdič, breg in vse je izginjalo v tej megli. Malo je manjkalo, da ni Marica sredi te tužne pomladinske okolice glasno zaplakala od velike, neznosne žalosti. Zraven nje je kokodakala

kokoš žalostno, kakor da čuti z njo sožalje, in iskala, vzdigaje oprezno nogo za nogo iz blata v mokri, še rjavi travi Bog vé kaj!

«Ah, kdo se bo sedaj z mano razgovarjal, kdo mi pripovedoval povesti? Da je ostal vsaj do poletja! . . . Bil je vendar dober, siromak stari!»

In Marica se nevoljno obrne v sobo.

Uspeh poduka je bil za oni kratki čas za čudo dovoljen. Marica se je zelo lahko učila, zlasti v zadnjem času, in se tudi mnogo naučila, seveda brez pravega reda. Nahajala je v knjigah mnogo užitka, kar je pa tudi čisto umevno pri njenem živahnem, razvitem duhu. Nazadnje ji pa tudi niso mogle pri njenem duševnem razvoju več zadostovati nekdanje detinske bajke in pripovedke. Radi tega je zlasti pogrešala sedaj Delavigne-a. Sem pa tam se ji je porodila kaka nova misel, kako novo vprašanje, a revica ni imela nikogar, ki bi ji odgovoril in ji raztolmačil.

Pri tej priložnosti se spomni, da je na hodniku stara visoka omara, v kateri so shranjene različne knjige. Pri Ladanovičevih so

imenovali že od nekdanj to omaro za domačo knjižnico. Poprej se je to zdelo Marici nekaj neizrečno smešnega, a sedaj je izgovarjala to ime s ponosom; saj je mogla uporabljati knjižnico! Ko некоč ni Ladanoviča doma, poišče Marica skrivaj ključe in odpre omaro. Sree ji drhti pri tem, nekaj od strahu, da bi je ne zasačil kdo, nekaj od spoštovanja, radovednosti in veselja. Že dolgo neodprta vrata zaškripljejo in zaevilijo. Iz notranjosti zakadi se ji cel oblak prahu v oči, in pokaže se pajčevina, mrtve muhe, suhe bube, iz katerih so se bili razvili metulji, in vleže se ji na prsi oni posebni duh starih, davno nerabljenih knjig. A Marica se ne dá odvrniti od nakane, če tudi ji grize prah oči in ji duši neugodni duh pluči.

V omari so bile knjige, kupljene še za Ladanovičevega deda, očeta, babice in matere. V gornjem predalu so se vrstile debele knjige, vezane v usnjate platnice, in na črnem, zelenem ali modrem hrbtu so bile utisnjene zlate črke. Na jedni izmed njih čitala je ime Ovid, na drugi Vergil, na tretji Homer; tu Ciceron, tam Horacij, tu Plinij, tam Verboeci Corpus juris, nadalje Bonfinius Historia

Hungariae, Istvanfy Historiarum de rebus hungaricis; Georgii Rattkaj Memoria regum et banorum regni Croatiae . . . Jurjevich de jure metallico, in tako dalje. Bile so to same debele, nji nerazumne knjige, za katerimi je našla kopico naloženih zvezkov, sicer tiskanih, a v jeziku, ki ni bil niti hrvaški niti nemški, in Marica je mogla prečitatati komaj naslovni list na vsakem: *Ephemerites Pasonienses*. Za temi pride vrsta samih koledarjev, latinskih in nemških, med njimi pa so bili nakopičeni tanki, rjavi zvezki velikega obsega in na svakem je bilo natisnato: «*Journal des Desmoiselles*». Torej vse za Marico neumljivo! To jo ujezi in razžalosti. No, v najnižjem in najnovejšem predalu naleti na nemške knjige, katere je bil kupil nekdanj Ladanovič za svojo Katrico, hoteč jo izobraziti. A dobra Katarina jih je dela brzo iz rok in spravila v to omaro ter se raje poprijela gospodinstva. Bili so to romani Sue-ovi, Dumasovi in Scottovi.

Marica poskoči od samega veselja, prebravša nemški naslov. Držeča knjigo z obema rokama začne takoj čitati prvo poglavje kar pred odprto omaro, pozabivša, da je ne sme

ondi nihče videti. Slučajno ji odpade iz rok jeden Dumasovih romanov o francoski revoluciji. Solnce je že zatonilo in večerni mrak je razprostrl svoja krila na zemljo. Marica pa bere le še dalje, če tudi ji plešejo črke pred očmi. V tem se začuje s ceste topot konja in drdranje voza. Vedoča, da se vrača oče, zapre Marica brzo omaro, vzame ključ in knjigo s seboj in pohiti brzo v svojo sobo.

Ta noč zapojó petelini že drugič, predno ugasne sveča v Maričini sobi! . . .

V.

Marica se je zakopala v to zbirko romanov. Od »Anž Pitu-a« je prešla na »Kraljičine koralde«, nato na »Monte Krista« na »Večnega žida«, na »Tri musketirje«, na »Ivanhoe«, in tako vse po vrsti. Ob lepem vremenu je šla s knjigo, skrito pod predpasnikom, na polje ali v gozd.

Vlegša se na zeleno travo pod kak košat hrast, si je podprla zažareni obraz z rokama in čitala nepremično po cele ure, da so začele ptičice letati že kar brez strahu okrog nje. Kadar pa je bilo deževno vreme, se je zaprla v svojo sobico, zleknila se po

kanapeju, se uglobila v svoje knjige in pozabila na vse. Kadar ni bilo očeta doma, — in to je bilo skoro vedno, — je pustila celo obed, in zaman jo je opominjala Baruc, naj vsaj kósi. Ko se je že zmračilo, da ni mogla več čitati, se je spomnila šele gladu, in, skočivša doli v kuhinjo, si je poiskala kaj mrzlega in pojedla naglo, kar stojé. Nato pa je zopet poletela v svojo sobo in brala dalje, dolgo v pozno noč! Uboga Marica se je popolnoma utopila v ta čudapolni, do sedaj neznani ji svet, ki ji je odseval v tako čarobnih barvah iz teh knjig. Z njih polubogovi, nebeškimi in peklenskimi, boginjami in furijami, je čutila ob enem vsa njihova, sedaj nebeška, sedaj peklena čuvstva. Ako so se veselili ti junaki in junakinje, poskakovalo je i nji od veselja srce in ploskala je od radosti z obema rokama; ako pa je usodil pesnik svojim bitjem, boljším od angeljev, togo in trpljenje in pustil, da so vladali, če mogoče, še hujši demoni od Dantevih, je trpela Marica strašno; lice ji je bilo nadahnjeno od neznanske boli, in od samih solz je komaj razločevala posamezne črke. Tužno je vzkliknila pogosto: «Oh, moj Bog,

kako je to žalostno, strašno . . .! A nehati vendar ni mogla. In v istini, čim groznejše in strašneje je bilo dejanje romana, tem bolj je ugajalo Marici. Koliko nesrečnih src tu notri! Kolikim je bilo kakor njej plakati rano na grobu ljubljene mamice, kolikim, kakor njej, je bilo usojeno živeti samim, zapuščenim od vseh! A njihov svet je bil mnogo, mnogo lepši od njenega! Oh ta svet! Kako čarobno, sijajno in veličastno se ji kaže! Vsa narava leskeče v solčnih žarkih, v prominjajočih barvah, in vsa okolica sniva v tajnih srebrnih trakovih blede mesečine. Toda ta okolica je povsem drugačna od njene! Tu je drevje bujnejše, močnejše in zeleni mnogo lepše; tu so ciprese, palme in citrone ob bregovih velikih rek, tu so žuboreči potoki, prozorni kakor steklo, ki šepečejo in brbljajo tisoč stvari iz drugega, bajnega sveta. Tu je morje, veliko sinje morje, kjer se vidi edino le nebo, tu so morski valovi, dotikajoči se nebeških višav in prelivajoči se v tisoč boj. Ali: divjajo tudi nevihte v tem svetu, svetle strele švigajo sem ter tja, gromovi bobne, da se trese zemlja, gore se rušijo in preganjajo se črni oblaki,

da izginja pred njimi beli dan. Oh, ta svet! — In ti ljudje! V kako sijajnih gradovih žive, v kako bogatih palačah stanujejo, kako lepo nmejo govoriti, kako so vzvišeni v svojih delih, kako silni in veliki v svojih čuvstvih. Ah, kako je pa vse drugače okrog nje. — Vpliv teh knjig na Marico je bil tako nenavaden, in njena, že od narave občutljiva duša, se je klanjala temu vplivu. Kadar ni čitala, snivala je o nekem daljnem, mnogo lepšem svetu. Kako jo je vleklo z vso silo proč, daleč proč, da sama ni vedela kam. Kadar je gledala zvečer k zapadu plavajoče žareče oblačke, ali spremljala s svojimi pogledi letečo ptičjo jato, ali slušala ubrano zvonjenje večernih zvonov, ki se je razlegalo z vseh strani, ali od daleč na cesti topot konj ali drdranje voza, ali če ji je donasal veter preko brda pastirjevo pesem ali lajanje psov iz vasi: polastilo se je je vselej neko hrepenjenje, neka iskrena želja, da poleti daleč, daleč od tod . . . ! Ali kam? . . .

Nič več se ji ni zdel gozd lep zato, ker so bila v njem drevesa visoka in vitka, ker je listje tako divno zelenelo in ker je tako tajno šuštel rahel vetrič med vejami in visoko

travo ter si igral in pihljal, nič več zato, ker se je mešal v to poigravanje zlat, v tem prostranem senčnatem gaju tako sijajen trak solnea, skritega od košatih vej; ni se ji zdel več zato lep, ker je gledala lazurno nebo skozi okroglo praznino med vrhovi dreves, ker se je prikazovalo to nebo skozi te odprtine nalik tisoč prelepih, modrih, dekliških ali angeljskih očij. Ne, gozd ji je postal sedaj čaroben vsled svoje mrtvaške tišine, vsled tega, ker se je razlegnil v njem včasih kak glas, o katerem ni nikako mogla povedati, kaj in čigav da je; ker je nastalo nakrat med malimi bilkami in visokimi vrhovi košatih dreves nekako trepetanje in vršenje, kateremu ne vé ona vzroka; ker vsak korak po suhem listju v tej prostrani dvorani čudovito odmeva; ker so v gozdu neprodorne gošče, nad katerimi vidiš plesati milijon mušic; ker so morda v tem gozdu živeli kedaj razbojniki, ali — ali, ker se je pripetilo tu morda sto in sto nezdod, prav kakor je brala v romanih.

Kaj pa šele nočno nebo! — Sedaj je gledala v zvezdah in mesecu čuvaje strašnih skrivnostij, sedaj svedoke večne ljubezni.

Ljubezen, — to jenašla v vseh teh knjigah, in naravno, da se je šestnajstletno dekle zlasti zanimalo za njo. V vseh spisih je našla Marica opise in definicije tega božanskega čuvstva, gledala njegov plamteči ogenj, katerega žarek plamti gor do nebeških višin. In ona je imela ljubezen za tako vzvišeno čuvstvo, da ni verjela, da bi se mogli navadni ljudje zaljubiti, a najmanj je mislila to o sebi. Bila je sicer živahnega duha in občutljivega srca, a bila je še premlada in vsled vedne ošamljenosti prenedolžna, kakor da bi si želela ljubezni. Za sedaj so se združila vsa njena čuvstva v spomin na mater. To je bilo gotovo veliko, strastno spoštovanje. V tem pa je zgubila ono nedolžno ponosnost, brezбриžnost in veselje, ki daje tem letom največjo draženost. Marica je bila, če že ne zlovoljna tožiteljica, vendar zamišljeno, neveselo dekle. Vedno sama, brez tovarišic, brez očeta, je imela samo svoje misli, s katerimi se je pečala. A ta črta zamišljenosti je izvrstno pristojala njenemu lepemu, pravilnemu licu, s katerega je odseval razum in ponos. Marica se je uprav razvila, prekrasno razevela. Njeni črni lasje,

brez vsakega sijaja, njeno lepo, belopoltno, bolj podolgovato nego okroglo lice, visoko telo, a nad vse drugo one temne, velike oči, kojih žar je pričal v strastni duši, in oni ljubki pogled, pričajoč o mehkem srcu, vse to jo je delalo nenavadno lepoticu. In kdor jo je videl, ni se mogel dovolj nahvaliti njene krasote. Vaška dekleta so začarano gledala v njej kip «blažene device», mladeničem pa se je zdela kakor vila, o kateri govori narodna pesem; in vsak vaščan, bodisi star ali mlad, se je bahal z nekim ponosom: «Nikakor ni moči povedati, kako je naša gospodična lepa in pa kako dobra; prav nič ni ošabna, in naj bode človek kakoršen koli, četudi poslednji v vasi, ali celo brezpametno dete, ona govori z vsakim jednako ljubeznivo». Kadar se je sprehajala po polju, nehali so težaki delati, in naslonivši se na motike, so gledali dolgo za njo, kako vitka in visoka je in s kako lahkim in živim korakom hiti dalje. Kadar pa je pohajala po cesti, jo je srečavala seveda tudi često gospoda. Naravno, da je bila tudi ona iznenadena in začarana tako, da se je v kratkem raznesel glas po vsej okolici o «Trebiški

vili». A k temu gotovo ni nič pripomogla njena obleka. Kajti ta je bila zelo jednostavna. Odkar je zgubila svojo dobro mater, ni ji kupil oče tekom šest let nobenega oblačila. Iz starih, od matere preostalih kril je morala pisarjeva žena, gospa Vidovička vedno pre-delavati obleko za Marico. Umé se, da je delala to po svojem ukusu in svoji modi. A četudi je bil ta ukus strašen in vedno v popolnem nasprotju z obično modo, vendar ni mogel pokvariti lepega utisa dekličine prikazni. Njeno vitko, plemenito telo, njeni pravilni, polni rameni, njeni divni roki in pa njene nežno zaobljene, razcvitajoče se prsi in one prelestno izpeljane poteze, segajoče od pasa do malih nožic, vsega tega ni mogla pokriti niti najstrašnejša jopica, niti morda še strašnejše krilo. Ker se Marica nikdar ni shajala z damami svojega stanu, ni vedela prav za prav, kako slaba, nepri-merna je njena obleka, dà, celo ponašala se je z njo, vedoča, da je preostalina dobre mamice. Tako ji je bila popolnoma neznana nečimernost, in vsled tega se ni mnogo bri-gala za svojo obleko. Toda sedaj, ko je brala v svojih knjigah o tako sijajnih opravah, in

nekaj tudi zato, ker je že dorasla, si je zaželela tudi ona krasne obleke, in sicer take, kakoršne je vedela, da ne more nikdar imeti. Popolnoma belo oblačilo z dolgim stanom od prave svile ali žameta, s srebrnimi nitkami prepleteno in z dijamanti in biseri posejano, in na to njeni črni, razpleteni lasje, — ni li to izvanredna toaleta? No, to je bil le nekak sen, a ne konkretna želja. V resnici pa je bila zadovoljna z onim, kar je imela. Celo spomnila bi se ne bila svoje obleke, da ji ni poslala teta iz Zagreba kos kašmira in naročila, da naj si dá narediti boljšo obleko. Očeta ne bi na noben način prosila. Ladanovič pa je trdil, da je greh priučevati dekleta «razkošju in lepotičju», in srečen, da se oprusti vseh troškov, ni pomislil niti sedaj, ko je Marica dorasla, da ji je treba preskrbeti boljšo obleko. Gospe v okolici so mu sicer očitale, zakaj pušča deklico tako v nemar, ko je vendar v obče znana in priznana njena krasota, in dodajale so, da mu je očetovska dolžnost, da jo oblači po njenem stanu, da jo vodi v družbe, kajti samo tako more dobiti moža. Osobito se je potegovala za to gospa podžupanja.

«Toda, prosim vas, milostljiva» je odgovarjal Ladanovič, «saj to je še otrok. Šiba, šiba je za njo, pa ne mož! Vi pravite, naj jo oblačim; toda rečem vam, da ima vsega, česar potrebuje. Raztrgana, hvala Bogu, ni, a moda, luksus, — seveda čipke pa šlep, ali še boljše «Damenpulver» na lice, da je kakor kak pekarski pomočnik, še tega je potreba. Kaj takega je pa res nočem naučiti. Da je varčna, dobra gospodinja, ki zna dobro kuhati, zelje pripraviti, kokošim dajati valiti: to je za deklico. Take so bile naše matere, pa je bilo boljše. Bogme, moja mati je bila dobra gospodinja, svètnikova soproga, in vendar je vsak dan sama mleko ogrela. Kaj te novotarije! Kakšna je ona Zalika, hči našega žida? Nališpana je kakor pav, zna francoski in igrati klavir; toda vprašam vas, milostljiva, zna li skuhati juho?»

Toda, se-li pripravlja Marica v resnici za dobro gospodinjo, tega ni Ladanovič niti pomislil. Od začetka že je skrival pod to krinko svojo nemarnost v odgoji Marični, a pozabil je tudi koj v začetku paziti, se-li res priučuje Marica onim opravilom. V resnici

ni imela Marica niti pojma o gospodinjstvu, pa se tudi ni mešala vá-nje. Hotela je sicer po odhodu Delavigne-a spraviti ona ključe, a temu sta se profivila Baruc in Andrej, in Ladanovič se ni mogel nikakor odločiti poveriti «temu otroku» ključe. A Marica se ni jezila vsled tega; ko je iztaknila svoje knjige, ji je bilo zelo ljubo to brezposelno pohajkovanje, ker se je tem lažje povspela, v tej romantiki v bajne visine svojega fantastičnega sveta in svojih pretiranih čustev.

VI.

Nekega poletnega večera pride Ladanovič nekoliko preje domov. «Kje je gospodična», vpraša še stopajoč raz voz hlapca, ki mu je prišel pomagat z njega.

«Ne vem, kam so šli; nekoliko preje so se vrnili s prehoda, a sedaj jih ni nikjer».

«Pojdi jo iskat in reci ji, naj pride nemudoma k meni!»

Hlapec odide, a komaj naredi par korakov, in Marica se prikaže. Prišla je z vrta in v roki je imela zvezek Scottovih romanov. Opazivši očeta, zardi in se prestraši, ker jo vidi s knjigo v roki. A Ladanovič ne opazi tega.

«Nekaj novega, Marica!» ji reče dobrovoljno in povse drugače kakor drugikrat. «Veš kaj? Pisal mi je tvoj nekdanji učitelj, prosi odpuščanja, da ni dal toliko časa glasu od sebe. Dobil je sedaj službo pri nekem grofu, — kako mu je že ime? — toda kaj — aha, že vem, pri Kalksburgu, generalu v Zagrebu. Sicer zatrjuje, da mu je dobro, a vendar pravi, da se mu ne godi pri tem Švabu, med samimi vojaki in grofi, tako dobro kot pri nas. Vprašuje me tudi po tebi in te pozdravlja (v pismu je stalo, da ji poljublja roke, a Ladanovič ji ni mogel, ali ni hotel povedati) in obeta, da nas pride morda kdaj obiskat».

«Zakaj pa ni pisal tudi meni?» vpraša Marica.

«Ni», ali vsaj dobil nisem nič, toda kaj hoče tudi tebi pisati, otrokom se ne piše. Glej jo glej, ha, ha, ha, ti malo tepče».

«Ej, obljubil mi je, jaz pa tudi nisem več tako neumna, da bi se mi ne moglo pisati», odvrne smehljaje se Marica, ker jo je ohrabrila očetova dobra volja.

«A propos, ni-li prinesel deček danes kakega pisma za-me?»

«Ne».

Ladanoviča to ujezi in strogo se zadere nad deklico: «Kaj ti veš, čemu te vprašam. Pokliči mi Štefiča!»

V tem trenutku pa pride deček in pozdravivši «Hvaljen Bodi Jezus Kristus» odda Ladanoviču malo pismice. Le-ta je hitro odpre in nekako vznemirjeno prečita, na to pa pozove Štefiča in mu zapove, naj kočijaš takoj zapreže, ker mora iti v Balaškovo do gospoda podžupana.

«Nočeš li morda doma večerjati, oče?» ga vpraša plaho Marica.

«Ne, večerjaj sama, mene tudi še jutri ne bo domov. Toda, kaj čakaš tukaj? Idi v sobo, kasno je že. Kaj stojiš tu, kakor kak čuvaj?»

«Hotela sem ti reči «Z Bogom» in ti poljubiti roko» odvrne Marica, katero jako užalosti, da jo tira oče od sebe, dočim je bil pred kratkim tako dober in prijazen ž njo.

«Z Bogom, z Bogom, pa naj Baruc pazi na dom, Štefič pojde z mano. Idi torej!»

Marica pohiti v sobo, kjer začuje čez nekaj časa, kako odrdra voz. Po večerji

odide zopet v svojo sobo, a ne more ne brati ne spati. Polasti se je nenavadna vznemirjenost. Nekaj časa misli na Delavigna, nekaj časa na očeta, zakaj je odšel tako naglo in tako pozno od doma, sedaj se zopet spomni, da je sama s služabnico v celem dvoru, kar ji dosedaj ni še nikdar prišlo na um. Slednjič se spomni vseh pravljic, katere ji je pripovedovala nekaj Baruc.

Tako razmišljena se vleže Marica na pol odeta v posteljo, pogasi svečo, a okno pusti odprto. Od zunaj prodré skozi oknice ona skrivnostna poletna noč, krasna a vendar neprodirna v svojih temnih sencah, tiha in mirna, a vendar vse povsod šumi in šušti in od vseh strani odmevajo gluho vsakovrstni glasovi. Čriček se napeja drzovito glasno s svojo jednolično pesmijo, prepelica se oglašá neprenehoma z rosnih livad s svojim brezsvonkim glasom, z jablane se čuje kvakanje zelene žabice, a doli z dola in gore razlegne se sem ter tja kak krik, vik ali ropot, nejasen in neumljiv, a odmeva vendar tako skrivnostno v daljini. Ob žaluzije prhutne nekaj, morda ptica, morda kaka velika nočna žuželka, in zunaj po zidu pleza vedno

nekaj, Bog vé kaj, ter se spušča na tla mehko in lahko. A vse to dela noč le še bolj gluho, noč, ki se spušča nalahkoma s temnomodrega neba in zavija vse v svoj skrivnostni plašč . . . — Do Marice se vije skozi oknice v ravni črti dolg, svitloben trak zvezde, tako jasne, tako velike, da se zdi, kakor da je to daleč, daleč plapolajoč ogenj na kaki visoki planini. Vrh tega prodré v sobo in mesečina, oblivajoča z blede svetlobo polovico sobe. V njenem hladnem, negotovem sijaju zatrepečejo stoli, omare in visoka, staromodna peč nekako nejasno, in rastejo in se širijo, temni koti pa postajajo še temnejši. Z dvorišča in ondi iz bližnje vasi se začuje pasje lajanje, s pašnika konjsko hrzanje, nad rodno streho pa se zgublja v temno noč tožno, nič dobrega znaneče vikanje čukovo. To Marico še bolj vznemiri. Ta gluha noč s svojimi čudnimi glasovi ji je strašna, in zdi se ji, da se krog nje vse giblje. Ta nesrečni čuk! Stara Baruc ji je pripovedovala, da je njegov glas vedno znanilec smrti.

In zdaj, kakor da v dvoru samem, doli na hodniku, v kuhinji ali kapeli nekaj zdi-

huje, se plazi . . . Marica potegne odejo čez glavo, da komaj diha, ter zakoplje lica v blazino. Toda celo pred zaprtimi očmi se ji vrste razne slike v najrazličnejših barvah in strme vánjo čudni, sedaj starikasti, sedaj otroški obrazi. Ker se le ne more umiriti, jame s solznimi očmi moliti, in tako se spomni svoje matere. To jo umiri. — Med tem odprhutajo tudi sence z zemlje, brezbojna poltema se razgrne v sobici in Marica zaspi.

Drugi dan je vstala nenavadno pozno, ko je stalo solnce že precej visoko. Stopivša na hodnik je zaklicala «Baruc», a oglasil se ni nihče. Šla je torej v kuhinjo. Toda tudi tu ni našla nikogar, a tudi zakurjeno še ni bilo na ognjišču. «Kaj nekaj misli Baruc, ko vendar vé, da pijem kavo? Prava sreča, da ni očeta doma» — misli in gre v njeno sobo.

V mali, z opeko potlakani stanici koncem hodnika je ležala na kratki starinski, nekoč gosposki rokoko-postelji stara Baruc. Pokrita je bila z raznimi cunjami, s posteljino odejo, s suknjo, s plaščem, da se je videlo od vse postave samo lice. Če tudi sredi poletja je bila peč vendar zakurjena.

«Moj Bog, kaj pa ti je?» popraša Marica prestrašena in priskoči vsa v skrbeh k starki.

«Hudo, hudo! Usmili se me Bog» odvrne starka s slabim, drhtečim glasom.

«Saj si bila vendar še sinoči zdrava, nesrečna ljuba moja Baruc!»

«Seveda sem bila, a postalo mi je ponoči slabo, sama ne vem kako. Sanjala sem mnogo; prikazali so se mi pokojna gospa, vaša mati, in moj rajniki mož. Nič dobrega ne bo, vem, ker sem sanjala o njih. Ah, kako mi je mraz», zastoče starka in onemogla zapre oči.

Marica jo pokrije z boljšo odejo in, misleča, da je zaspala, sede tiho na rdeče pobarvano skrinjo, stoječo kraj postelje.

«Ah, zebe me, zebe, draga moja gospodična; boste videli, da umrjem», vzdahne bolnica za nekaj časa.

«Kaj ti vse ne pride na misel! To človeku le tako pride; tudi jaz nisem spala celo noč. Ne boj se nič, poslati hočem takoj po zdravnika». Marica vstane in hoče oditi.

«Ne, ne, kaj hoče zdravnik pri meni? Raje po gospoda župnika!»

«Kaj misliš, saj ti ni tako slabo!»

«Slabo, slabo, draga moja. Jah, kdo skuha obed mesto mene? Da bi mogla vsaj vstati, toda ne gre, pa ne gre».

«Ne skrbi za to, ampak bodi raje tiha in mirna in dobro se pokrij, jaz pa grem v gospodovo sobo po kako zdravilo. Med tem pošljem k tebi Jano» .

Kmalu na to pride Jana, mlado živahno dekle, ki je bila druga služkinja v dvoru. Starka jo takoj zaprosi, naj pohiti v Boke po gospoda župnika. Jana, ki je že tako prišla nerada v sobo k bolnici, ne vpraša nič dalje, ampak se odpravi naglo v Boke. Med tem najde Marica v očetovi sobi celo baterijo «Hunjadi-Janoš-a». Vedoč, da pije oče to vodo v vsaki bolezni, prinese steklenico vode in čašo v sobo starki, misleča, da ji pomore s tem. Starka pa noče nikakor piti. Četudi jo Marica prosi, zaklinja in roti, Baruc odgovarja vedno in vedno: «Kaj hoče meni starki to hasniti; vse je v božji roki. Kakor on hoče, tako se zgodi».

«Daj, daj, draga moja golobica, moja jedina ljubezen, Baruc! Vidiš, ti me samo

malo ljubiš. Pokusi vendar, ni-li to gorko, daj, daj, takoj se ti obrne na bolje!»

«Poljubljam roke, moja gospodična, oni so predobri, ali ne . . . Župnik, župnik, naj že jedenkrat pride», potoži starka s slabim glasom.

«Nehaj, nehaj, prosim te, mar meniš, da se tako hitro umrje?»

«Zakaj ne? Sinoči me je zeblo najpoprej v noge, tako zelo zeblo, kakor da stojim v snegu. In to je šlo dalje in dalje; glej, zdaj me že boli v prsih.»

«Nehaj toliko govoriti! Da bi vsaj vedela, s čim te ugrejem. Aha, dà, črno vino in potem kava!»

«Poljubljam roke, tega bi prosila.»

Marica pohiti iz sobe in čez nekaj časa prinese vina in kave. Starki privzdigne glavo in ji nastavi čašo k ustom. Željno izpije Baruc vino, in Marica jo položi zopet na posteljo. Z jedno roko se je oklene, z drugo pa jo dobro odene. Ko skonča, jo poljubi na čelo in pogladi po licu.

«Ali je sedaj boljše?»

«Ah, bolje . . . tako . . . ni . . . ni ne . . .»

Ko pride župnik, odide Marica iz sobe in čaka na hodniku. Tudi njo zaskrbi. Težki vzdihji se ji izvijajo iz prsij. Spomni se prošle noči, onega svojega nemira in bojazni. «Dà, dà, slutila sem, in čuk . . .» in strahu in skrbi jame moliti očenaš za očenašem.

Župnik pride iz sobe. Marica priskoči k njemu in ga vpraša z zamolklim glasom:

«Kaj mislite?»

«I, kaj, starka je slaba; to je vedno pri takih ljudeh. Bojim se, da še to noč . . .»

«Nikar, za Boga!» krikuje deklica, . . .
«in jaz nisem poslala niti po zdravnika!»

«Zdravnika? Bilo bi tudi neumno ponj pošiljati; toda zdi se mi, da ga niti doma ni. Videl sem ga danes zjutraj, ko se je odpeljal».

«Joj, joj, meni, in še očeta ni doma».
Na dekličjem licu se pokaže obup.

Župnik odide in Marica se vrne k bolnici. Tiho se priplazi do postelje. Baruc leži vznak; na starikovo, kot vosek žolto lice je legel svečani mir.

Marica se tiho vsede na skrinjo in motri z žalnim pogledom bolnico. Neprestano ji kapajo solze raz lice. «Ah, ne, ne, to ni

mogoče! Moj Bog, če me imaš količkaj rad, ohraniš mi mojo staro Baruc. Kako bi mogla živeti! Saj je bila vendar z mano takó dobra. Ne, ne, ona ne umrje! Župnik se vara! Zakaj neki uprav ona, moj Bog, dobri Bog! Oh, jaz sem slutila to noč nesrečo, in glej, že je tu. Ona me je vsaj ljubila. Če vse to premislim in v duhu se ji pojavijo mnogi hipi, katere je preživela od prvega destinstva s starko. Ah, bila je vedno tako dobra z njo.

Med tem se tudi dan nagne, večer pride in mine in nastopi noč. Marica je ostala cel večer pri starki. Jed in spanje ji ni prišlo niti na misel. Ves čas ni Baruc nič govorila, in Marica je opazovala težko, vedno slabejše dihanje bolnice in oddaljila se je le nekolikokrat, da je nametala drv v peč. Sem pa tam je morala zadrževati sapo, da je mogla slišati, ali starka še diha ali ne. Vrh tega jo je mučil strah pred duhovi, pred smrtjo, in v resnici je morala zmatrati bolnico za smrt. Pozno v noč šele se počuti Baruc nekoliko bolje, in Marica zadremlje v novih upih na trdi skrinji. Probudi se, ko je bil že dan. Prestrašena, da je zaspala, skoči hitro na

noge, pristopi k postelji in vidi, da je starka vsa . . . ne diha več, ker je . . . mrtva.

Toliko, da ne počí Marici srce od prevelike žalosti in strahu. Brzo odhiti v svojo sobo in tu gorko zaplaka . . .

Tretje jutro je bil starkin pogreb. Marica se je komaj držala na nogah, a šla je vendar za pogrebom. Mrtvo starko so peljali na vozu, župnik pa je čakal na pokopališču. Za pogrebom ni šel nihče drug kakor Marica in Jana, a jokala je samo Marica. Ni je objokavala kot služabnico, ne, njej je stiskala bol srce, kakor da je izgubila z njo jednega svojih najdražjih; najbližnjih. Saj pa je bila tudi res, odkar je umrla mati, to jedina oseba, kateri se je mogla deklica razkriti. Zato ji ni moglo nikakor v glavo, da jo je izgubila za večno. Ta misel ji je bila nepojmljiva. V duši so se ji vrtile vse one tužne, neizbrisne slike iz poslednjih dnij njene matere. Žalujé za umrlo jedino prijateljico, je trpela iznova vse muke za nepozabno materjo. In ko zapoje gori v bregu starega pokopališča svečenik žalostni «Miserere» in polože pogrebci v izkopani grob rakev, za katero se je rušila prst sama od sebe, ne more se vzdržati

Marica več. Padša na kolena, zaplaka obupno, in potok solzâ se ji vlije po upadlem licu . .

VII.

S smrtjo Baručino je nastala na Ladanovičevem domu velika izpremema. Na dvor je prišla hišina z naslovom «gospodična». To je bila mlada, močna ženska polnih prsij in čvrstih nog. Široka, rdeča lica, ki so se ji sicer prav dobro podala, niso več cvetela v nežni krasoti prve mladosti, in tudi koža na licih — na čelu se ji je nekako gladko svetlikala, jasno govore, da je posnemala zglede Magdalene pred njeno pokoro — ji je pristala povsem dobro.

V kratkem je postala ona glavna oseba na Trebežu; nje se je vse najbolj balo, njene zapovedi so se najnatančnejše izpolnjevale. V začetku seveda so se vsi upirali temu gospodarstvu. Stari vrtnar Mikič je bil celo tako drzen, da ji je povedal naravnost v obraz, da nima kratko malo z njim tako osorno postopati, kajti slednjič tudi ona ni drugega kakor služabnica. To «krivo mnenje» je plačal še tisti večer s svojo službo; iztiral ga je namreč Ladanovič iz nje na pritožbo «go-

spodične». To je pomagalo. Zanaprej so se ji uklanjali vsi na dvoru in v obližju. Štefič, modra glava, je delal tako že takoj od začetka. Znano mu je bilo namreč, da je zahajal gospod sodnik dalj časa k gospodu podžupanu, kjer je služila Lojzika kot hišna, in vedel je tudi, da se je razgovarjal na teh obiskih toliko ž njo, da so to zapazili že vsi.

Nova hišna je sedela pri vsakem obedu z gospodom sodnikom pri mizi. Ladanovič je bil sedaj največ doma. Ko so nastali dolgi večeri, je sedel po večerji k mali mizi in «piketiral» ali igral «Napoleona» ž njo, ali pa pustil, da mu je brala iz kart. Plaval je ves v sreči. Nikdar ni mogel dobiti dovolj besed, da jo pohvali in poslavi. Običaval jo je hvalisati pred vsakim, bodi si pred pisarjem ali kmetom: «To vam je blažena ženska, kako ji gre vse od rok! V Trebežu še ni bilo nikdar takega reda. Kako je točna in marljiva, ljubi Bog. Zdi se mi, da sem ves prerujen».

Njej pa je govoril pri vsaki priliki: «Da, dobro je. Kar vi mislite, to, vem, je najboljšo; kaj vas hočem jaz učiti. Vi ste moj faktotum, moje vse, draga moja Lojzika!» in

pogladil in pobožal jo je po licih, ali potrepal po ramah.

Marica ni slutila sprva nič hudega. Nasprotno, nova hišna ji je pri prihodu celo ugajala. Njeno oholo, zapovedujoče vedenje ji ni bilo nikakor spodtakljivo. Ker ni bila odgojena kot plemkinja, ni se prav nič jezila, da ji je podala hišna pri svojem prihodu roko in jo stisnila; celo tega ni opazila, da jo je nehala takoj prvi dan nazivati z gospodično in jo kratko malo zvala Marico. Samo to jo je dirnilo neprijetno, da je oče ljubeznivejši nasproti tej tuji osebi, nego je bil kdaj ž njo.

Nekaj dnij po prihodu ji je prizadela ona ženska hudo žalost. Soba, katero je odločila Marica za hišno, ni ugajala «dragi gospodični Lojziki», ter se je radi tega pritožila pri Ladanoviču, in ta jo je nastanil v sobo pokojne soproge. Marica ni mogla tega nikakor verovati v prvem času; zdele se ji je to skrunjenje. Niti ona kot hči si ni upala v ono sobo. Do sedaj je ostalo v njej vse tako, kakor je bilo, ko je še živela mati. Vsak stol je stal na svojem mestu, na postelji je bila še ista oprava, na kateri je

ležala umrla mati, na mizici še njen molitvenik; celo na omari sta stali še vedno dve materini vazi. V njih je bilo še vedno nekoliko zvenelih, posušenih kit cvetja; spletene so bile še za bolezní rajnke, ker je tako rada imela cvetje. Vedno je je nosila Marica materi in često oplenila na veliko žalost Mikičevo cel vrt.

Še od otročjih let ni pustila deklica nikomur pospraviti po tej sobi. Sama je brisala prah in vedla se je v nji vedno, kakor bi bila v kaki kapelici. A sedaj . . . strašno! Ptuja ženska, služkinja, spravlja ondi svoje stvari, izmetuje zadnje spomine na mater, prestavlja mize in stole, kopiči noter najlepše pohištvo, kar ga je bilo v Trebežu, kiti sobo, kakor bi ne bil v njen nikdar nikdo umrl, dà, tako, kakor bi se celo mati nikdar nikoli ne upala. Ah! Marica se je žalostila in jezila, da ni mogla niti govoriti. Šele, ko jo pride Lojzika vprašat za svet, kako in s čim bi mogla jeden kot še bolj okrasiti, se obrne Marica na pol proti njej in gledaje jo preko ramen, jo vpraša drhtečim, v grlu se ji zatikajočim glasom:

«Ali pa tudi veste, da je to soba pokojne milostljive gospe? Kako pridete vi sedaj v to sobo? Jaz sem vam odločila drugo. Ali vam je kdo dovolil, da . . .»

«Kajpada», seže ji v besedo Lojzika s hreščečim glasom, «sicer mi pa ni prav nič potreba vašega dovoljenja, ker vaša oseba ni nikaka gospodinja v Trebežu. Toda, mar mislite, da, če je stanovala v njej vaša pokojna milostljiva, visokorodna «gospa» mati, da jaz ne smem? Jaz, jaz sem gosposkega rodu, fine obitelji, moj oče je bil varaždinski meščan in varoški asesor, jaz sem . . . a vaša mati . . .»

«Stojte, niti besede več! Moja mati je bila gospa trebeška, a vi ne pozabite, da ste trebeška hišna! Izvolite se oddaljiti . . .» ji zapové hladno Marica, in dočim lovi Lojzika vsa ljuta in zasopljena sapo, hoté dalje vpiti, dovede jo ona mirno a čvrsto do vrat in jo potisne na hodnik. Komaj pa je zopet sama v svoji sobi, vrže se na posteljo, z licem v blazine in silno zaplaka.

Ko pride Ladanovič domov, pritoži se Lojzika vsa objokana s solzami v očeh: »Dà, dà, iztiralala me iz je svoje sobe, potisnila me na

hodnik in še psovala in tepla bi me, da nisem zbežala. Ah, moj Bog, lepega sem doživela! Jaz, nespametnica, sem pustila ono dobro podžupanovo hišo, da sem prišla sem, tukaj pa me podi tak otrok, tolče, dà, tolče s svojim jezikom. Vi, gospod, si lahko mislite, da tega ne morem prenesti, zato prosim, da me takoj odpustite».

Kakor da ga je grom ošinil, tega Ladanoviča. «Kaj hoče ta paglavka in kako morete vendar vi paziti na njene besede; saj sem vendar jaz gospodar tukaj! No, jaz jò hočem že . . . samo počakajte. Marica, Marica, semkaj!»

Marica pride. Bila je bleda po licih, krog črnih velikih očij so se poznale temne poteze, in iz pogleda ji je seval srdit plamen, bol in ponos. Lahkega koraka, z nekoliko povzdignjeno glavo stopi pred očeta.

«Kaj velevaš, oče?» vpraša ga prisiljeno in mirno, oprimivši se stola s prsti desne roke.

Ladanovič je ni videl do sedaj še nikdar take in zdela se mu je v tem hipu kakor kaka svečenica iz klasičnega veka. Očaran od tega dostojnega, ponositega dekličinega vedenja,

ne more najti hitro besed. Spomni se, da je ta deklica sedaj na braniku hišne in njegove časti, da štiti nekaj lepega, vzvišenega, a on — on da je prav za prav kriv, on, katerega mora lastno dete obsojati! Toda uprav ta misel ga razjari, da začne kakor besen upiti:

«Kaj misliš, da se protiviš mojim zapovedim? Kar jaz ukažem, to je sveto! Kako se drzneš, ti grdoba, meni nasprotovati? Sram te bodi! Ti boš torej delala očetu nasproti? Ali si čula četrto zapoved božjo? No, počakaj . . . Pa ti žališ to dobro gospodično, saj se moreš vendar le kaj dobrega naučiti od nje. Ne jezite se Lojzika več, Marica vas mora prositi odpuščanja in sicer takoj! Ali si me razumela? Da mi prosiš pri tej priči gospodično, da ti odpusti, ali slišiš? . . . Glej jo, kako ti stoji ondi, kakor kaka princesna. Kje si se naučila tega? Ali sem zato toliko za te potrosil? — ti prevzetnica prevzetna ti. Le počakaj, do tedaj ne dobiš jesti, dokler ne prosiš odpuščanja, ti ošabnica ti, da ti ne rečem še kaj drugega».

- «Toda, oče, jaz sem le mislila, da mora ostati materina soba prazna, ker smo to dolžni njenemu spomínu».

«Kaj . . . kaj? — Ti nimaš ničesar misliti. Glej jo, glej! Jaz sem tukaj, a sedaj prosi gospodično, da ti odpusti!»

»Ah, ne, ne, jaz ne zahtevam tega, jaz že tako odpuščam».

«Vi mi nimate ničesar odpuščati», ji odvrne Marica hladno, jo pogleda ponosno preko ramen ter odide iz sobe.

Ladanovič je še nekaj časa rogovilil, nazadnje pa se je le umiril in pozval na Lojzikino prošnjo dekle k večerji. Marica je sporočila, da jo boli glava in vsled tega ne more priti. V tem času pa je stala v svoji sobi pred zagrinjalom in, naslonivša čelo na steklo, gledala v črni mrak viharne jesenske noči. Tudi v njeni duši je burkalo kakor v tej temini, in črno se ji je delalo od boli, sramote, žaljenega ponosa. Niti jokati ni mogla! . . . Z druge strani pa se je čulo pritajeno smejanje in hihitanje Lojzikino, baš kakor da jo kdo šegeče. Marica ni umela tega smeha, ampak mislila je, da se ji Lojzika zmagonosno roga . . .

Od tedaj se nista gledali Marica in Lojzika več lepo. Marica se ji je skrbno izogibala, in kadar je dobila priliko, delala se je,

kakor da je ne vidi. Lojzika nasprotno se ji je vedno nastavljala, da pride ž njo v kako dotiko, a to ne iz dobrega namena, temveč vedno z zahtevami, ki so kaj zelo dišale po ukazih. Za njo je bila to strašna muka, da je ta mlada, krasna deklica tako vzvišena nad njo, in izkoriščuje svoj položaj na dvoreu kolikor moč, se je trudila na vse kriplje, da ji pokaže z ukazovanjem svojo premoč. Marica je seveda ni slušala, Lojzika pa se je maščevala nad njo in jo tožila vedno pri Ladanoviču. Nekoč mu reče:

«Prav žal mi je vaše hčerke. Res, lepa je, — a ohola. Mislite, da ji ta oholost še kedaj dobro pride? Karkoli ji rečem, in verujte mi, prosimjo vedno z lepa, — se ona niti ne zmeni; prav kakor da mečem bob v steno. Če ne napnete drugih strun, bode še slabó pela. Nikdar ni nič od nje! Danes sem jo prosila, naj gre mesto mene v klet, kjer se je vino pretakalo. Jaz nisem mogla tja, ker sem morala biti v kuhinji pri zelju in mleku; jaz ne morem vsemu kaj! — in lepo sem jo prosila in ji tudi rekla, da je treba na posle paziti, kajti, če so sami v kleti, se

radi opijo. Pa mislite, da je šla. Moj Bog, obrnila mi je hrbet».

Na take in enake tožbe je Ladanovič Marico vedno zmerjal, in sploh je reva dobro čutila, da se neznansko na-njo srdi, zlasti v zadnjem času. Pri vsaki priliki se je brez povoda jezil, vpil nad njo in jo preklinjal. Nekoč ji celo očita, in to pred Lojziko, njeno plebejsko mater. Do tedaj je prenašala deklica vse mirno, a ko jo sedaj tako razžali, plane Marica kvišku in mu vikne: «Oče, ne žali matere, ni . . . sebe!»

«Kaj, vraga! Kaj . . . ti si upaš meni odgovarjati, ti ničvrednica?!»

In udari jo ves razljučen po glavi . . .

Tako je bilo deklici vedno težje doma. Lojzika je menda sklenila siroto na vsak način uničiti in hujskati očeta na-njo. Marica je trpela grozne muke, a najhujše je moralo priti.

Bilo je sredi zime. Pri obedu je prišlo zopet do neljubih prizorov. Lojzika je tožila Marico, da ji ni hotela pomagati pri pospravljanju njene sobe, in Ladanovič ji je nadeval, kakor navadno, najpodlejše psovke in jo spodil slednjič v prisotnosti sluge Šte-

fiča od mize. Prišedša v svojo sobo, je bila Marica tako užaljena in razjarjena, da ni mogla ostati v sobi, ampak morala je ven na polje po snegu, ki je bil zapal na debelo. Nebo se je zavilo v goste, nizko nad zemljo nakopičene oblake, v katerih se je razun ravnice vse drugo razgubilo. Na strehah so se nakopičile debele plasti belega snega, in polje in vsa ravan je bila pokrita z njegovim nepregledno belim plaščem. Stebla so se upognila pod njegovo težo k zemlji, a grmovja ni bilo celo nič videti, ampak zdelo se je le, da so veliki kupi snega. Daleč okrog je bilo vse tiho in mirno, le zdaj se je čulo... morda kakih sto korakov oddaljeno... kako se je zvalil sneg z zlomljenega vejevja, ali pa so odmevali tam iz daljnega gozda udarci kmetove sekire.

Z vrhov dreves je jeknil včasih v mrzlo ozračje žalni slabi glasek lačne, napol zmrzle ptičice, a daleč okrog ni bilo žive duše; sem pa tja je smuknil iz kake kmetiške hiše skozi nekoliko odprta vrata otrok na plan, a pre-mražen brzo skočil zopet v hišo za peč. Tiho in mirno se je prostirala okolica, zavita v zimsko odelo, in napolnjeval jo je oni po-

polni mir, ki more nastáti le po zimi, ko preneha vsako gibanje in se tišči vse doma pri peči. Oh, oznanjala je ta gluha samota veličastvo poslednjega smotra, v katerem je vsakemu bitju zagotovljen mir po končanem delu. In prav ta sličnost zime s poslednjim smotrom vlije često uteho in tolažbo v nesrečna srca. Tudi Marica jo je občutila v tistem hipu. Hitela je vedno naprej in naprej. Dobro ji je del ta mir, ugajala ji ta osamljenost, da se ni mogla vrniti domov. Hiteča po snegu je zagazila vanj in si delala gaz. S tem se je ugrela in — umirila.... Na večer se vrne domov. Vrata, vodeča s hodnika v njeno sobo, dobi zaprta, in zato mora skozi cel dvor, da pride vanjo. V polumraku zapazi na divanu — očeta in Lojziko v objetju, drug drugemu v naročju. Kakor da jo je strela udarila, ustavi se deklica pred vratmi, a za kratek hip se obrne in odleti kot furija nizdol... kam?... v sobico pokojne služabnice, jedine prijateljice. V prvem trenutku ne ume ničesar. Tedaj ji švigne kri k srcu, v glavo in lice. Stid jo duši pri spominu na prizor, kateri je ravnokar videla, in tedaj ji pride na misel, ni li...?

«On jo tedaj... ljubi! Oh nesrečnik, táko žensko, to kačo, a imel je mojo mater!»
vzklikne žalostno Marica in, vlegši se na prazno posteljo, kjer je ležala nekdam Baruc, si zakrije lica z rokama... od stida, jeze in neizmerne žalosti.

Sedaj ji postane vse jasno, tudi njegovo vedenje proti njej, pa tudi one zabavljice in šale poslov... ah, vse, vse!

VIII.

Od sedaj se je Marica klanjala očetu in Lojziki. Ker je bila zima, ni mogla pogostoma od doma; zato pa je presedela cel dan v svoji sobi in tam čitala zopet svoje knjige, vse po vrsti, samo da pozabi sramoto, katere svedokinja je morala biti ona v rodnem domu. Sedaj so ji bili spisi ljubavnih prizorov strašni, da se je jezila na-nje, ker so jo vedno spominjali na oni prizor, ko je videla očeta naslonjenega z glavo na Lojzikine prsi, sedaj so jo pa zopet zanimali, neizrečno zanimali. Po onem prizoru se ji je vedno usiljevala misel: kaj je ljubezen? To je dirnilo njeno nedolžno dušo nekako neprijetno, in sama ni vedela, kako

naj krsti čuvstvo... muko, strast ali kaj... Dočim ni bila tedaj, ko je začela čitati, prav nič radovedna in ni napravila ljubav na njo nikakega utisa, je pazila sedaj zelo natančno, kakor kak fiziolog na vsako besedo, katera je spominjala na ljubezen.

Plašila in privlačila jo je ljubezen!

V tem se oglasi pomlad s svojimi svetlimi dnevi jasnomodrega, prozornega neba. Livade so se pokrile z bujno, zeleno travo in okitile z mnogobojnimi cvetlicami. Iz gozda so zveneli od ranega jutra do poznega večera v predivni harmoniji najrazličnejši akordi ptičjega petja; v čistem, vonjavem ozračju pa se je razlegala divna himna škrjančeva, dočim je brnela iz grma žarka pesmica slavčeva. V ozračju nad travniki je šumelo in brenčalo vse polno drobnih raznovrstnih zlatokrilih mrčesov in mušic, med katere so se mešali metulji žoltih in belih in modrih in Bog ve kakih, a vendar lepo pisanih kril. Iz vse te živahnosti, vihravosti, nemirnega gibanja v naravi je odsevalo neko medsebojno iskanje in zbliževanje, kazala se je moč neke višje, vse obsegajoče sile.

Marica je od sedaj hodila vedno po bregeh in dolih. Tudi njo je privlačila vedno ta divna krasota probujene narave. Kadar je videla gori nad sabo u sinjih višavah bel oblaček, ki ga je tiral južni vetrič proti severu, porodilo se ji je v duši neko tajno, neumljivo hrepenenje po nečem daljnem, neznanem; in ko so ji božali ti prelivajoči glasovi v naravi uho, napolnil ji je srce vselej neki strah in nemir. Slušajoči zvočno pesem slavčevo ji objame celo telo neko prijetno čuvstvo, živci ji zadrhté, divni udi se ji nemirno zganejo, in slednjič se ji razlije po polnih licih sladak razkošen nasmeh. Črne sijajne oči se ji zaiskre še sijajneše, a v tistem hipu se ji strastno, sanjavo na pol zapro. Ti očesi ne vidita krog sebe ničesar, a gledati v duhu vendar nekaj... nekaj... sama ne ve kaj; jedino tega si je v svesti, da je ženska, in jedino to želi, da se pokloni nečemu, da se poda nečemu, da žrtvuje tudi svoje življenje, da izgine za tem nečem in samo za to živi , in pojavi se ji v duhu mladenič, a ne mladenič zarisanih črt, temveč le nekak fantom, nekaka sila. Tedaj se naglo predrami in strah

napolni njeno deviško srce pred temi sanjarijami, in brzo koraka dalje, dokler se zopet ne zamisli, gledaje frfotanje dveh metuljev, v prejšnje misli in se v onem sladkem prijetnem čuvstvu, ki ji je spreletavalo telo in dušo, ne vpraša z globokim vzdihom: «Kaj je ljubezen?»...

Celo v Lojziki bližini je občutila Marica, gledaje v njej ljubljeno ženo, često oni nemir, in mraz ji je preletaval celo telo ko jo je nehote opazovala od strani in komaj krotila svojo radovednost. Seveda ni bilo v nji nič gotovega, ampak vse je bilo kakor «nekaj», kar se giblje izven njenega razumnega bitja, vse je bilo: neko instinktivno javljenje spola v telesu samem.

Veliki traven se je nagnil k svojemu koncu. Marica gre že v ranem jutru v vinograd, ki se je prostiral tja na četrto brdo. Solnce je zelo pripekalo. Na vrhu vinograda je stala stara razvalina, kateri ni znal že, nihče v celi okolici imena, niti za nekdanjega gospodarja, niti za njeno propast. Narod je samo to vedel, da je tu stanovala za davna davna lepa kraljica, ki si je izbrala za soproga mladega seljaka, s katerim je ži-

vela srečno in zadovoljno v blagostanje svojega naroda, tako, da je vse tiščalo v njeno kraljestvo. Toda tó razljuti gospodo, da se vsa vzdigne proti njej, jo ubije z možem vred, grad pa poruši. Od tedaj se ni zval oni kraj nič drugače kakor «stari grad»; v njegovih zidinah legle so sove in kače.

Marica še ni bila nikdar pri razvalini; sicer je kot otrok želega čisto tjakaj, a Barucjo je strašila s kačami in jej strogo zabranila tja. Danes pa se ne more odreči tej želji. Ko zazvoni poldne in izidejo delavci iz vinograda ter posedejo po bregu, da poobedujejo, kar jim je prinesla v košari, napoti se Marica gor k razvalinam. Pekoči solnčni žarki so padali navpično od vseh strani na staro podrtino. Razvaljeno kamenje se je belilo in blestelo v sijajni, očem neugodni svetlobi. Kakor nepremično kamenje je bilo okrog tiho in mirno vsled strašnega pripekanja poldanskega solnca. Plevel, rastoč med kamenjem in krog njega, je vpognil bilke k tlom, črni in zeleni hrošči so plazili nekako težavno po razpečeni zemlji, samo dolge vrste mravelj so se pomikale i sedaj brzo in delavno. Marica je opazovala

vse to; nad njeno glavo v steni je šumelo melanholično v osinem gnezdu.

S strahom gre v podrtine. Pred njo se razprostró kamenite stopnjice in gori skozi mal predor stranske stene pokuka ji modro, nebo nasproti, ki se ji zdi v tem hipu kakor gorsko jezerce, o katerem živi pravljica, da je brez dna, da plavajo nad njim vile in da leže v njem Gavanović dvori. Tu se spomni zopet nekdanjega sijaja v tem gradu. V duhu zre ono krasno kraljico na prsih svojega ljubimca, njuno poroko, njuno srečo, ko sta gledala z višine skalnega gradu v sladkem objetju na svoj narod v dolini.

Predno odide, zagleda se še jedenkrat v ono sivo sem pa tja z zelenjem prepreno kamenje, katerega proti solncu obrnjena stran je bila vroča kakor razbeljeno železo, na drugi strani v svoji senci pa mrzlo kot led.

Neki čuden vzduh ji dahne od ondi nasproti, a po razvaljenih, na pol porušениh stenah se vidijo dolge črne pege penjajoče se od vrha do tal in pričajoče o dolgi, dolgi vrsti let in vekov, ki zavijajo te razvaline v skrivnostni plašč. Marico premaga tajni čar prošlosti; zatopljena v slike in prizore

svoje domišljije se vrne zopet izmed podr-
tin na prosto. Tu začuti nekaj hladnega,
mrzlega na nogi; naglo odskoči, a v tem
hipu se ji zdi, kakor bi jo zbodlo nekaj z
iglo spodaj na nogi. Marica zavikne, opa-
zivši malo, sivo kačo, bežečo pod kamenje.
A komaj se zavé, da jo je pičil gad, stoji
pred njo mlad seljak.

«Ali vas je pičil gad? Kje?» vpraša so-
čutno blede drhtečo Marico.

«Tu v nogo», klikne ona vendar za
nekaj časa. In ne obotavlja se dolgo, dvigne
jo mladenič ter jo odnese napol brezzavestno
iz bližine razvalin, tolažeč jo ljubeznivo:

«Ne bojte se, gospodična; tudi mene je
že pičil, a treba je naglo pomoči. Prava sreča,
kakor da me je Bog sam poslal danes sem-
kaj, da si poiščem divjakov». — Položi jo
na trato, ji sezuje cipelico in nogavico in, do-
bivši luknjico gadjega pika, se zlekne na
trebuh v travo in začne čvrsto sesati na ra-
njenem mestu.

Marico mine prvi strah. Vsede se po-
koncu in držé mu nogo, opazuje mladeniča,
Bil je lep in čil. Po čelu so se mu spuščali
gosti, črni lasje, lice njegovo je bilo temno-

rvave barve, a sivi očesi sta bili veliki temnih zenic, jasnega pogleda, zvesti. Črte lica in vse njegovo kretanje ni kazalo nič kmetiške nerodnosti in nespretnosti; nasprotno, vse bitje je bilo nekako boljše, oplemenjeno, imajoče ono lahkotno južno rast, ki se kaže sem pa tja pri Hrvatih.

Sesal je vedno globoko, čvrsto. Usta so mu kakor prirasla v to belo, divno nožico. Marica se ni nič več bala. Bilo ji je nekako čudno. Ono sesanje, zelo slično brezkončnim poljubom, zatem to čuvstvo vsled žarkih usnic lepega mladeniča na bosih nogi, ona nožica s svojo nagoto, vse to je bilo vzrok, da se je drvila kri nemirno po žilah, da ji je drhtelo srce, da jo je slednjič zmagała neka neznana sladkost in ji prevzela celo telo neko razkošje. V tem hipu jo postane sram. Še nikdar ni videl nihče njene noge gole, nikar še, da bi jo sama kazala; a sedaj jo vidi ta mladenič, jo drži v rokah, počiva s svojima ustnoma na njej prav kakor bi jo poljuboval! Pri tej misli iztrga mu jo od ust, jo potegne naglo k sebi ter jo skrije pod krilo.

«Ne, gospodična, nisem še končal, naj le bodo mirni!» vikne seljak in primši za nogo hoče zopet sesati kakor preje; nehoté mu jo prepusti Marica in občuti zopet prejšnjo sladko razkošje in ono valovanje, drvenje krvi k srcu in glavi, in od časa do časa se ji zmegli pred očmi.

Čez nekaj časa vstane mladenič, donese v svoji bučici vode iz bližnjega studenca, izpere pazljivo nogo, odveže izza vratu svoj črni, svilnati robec in počne z njim lahno in nežno brisati in otirati mokro kožo.

«Sedaj je gotovo in njih blagorodje naj se nič ne boji; lahko se tudi obuujejo», reče ji mladenič ves zardel v lice ter drži svojo ulansko kapo v roki.

«Hvala ti iskrena!» odvrne mu ona vznemirjena, ne vedé pravzaprav, kaj naj mu reče.

«Hvala Bogu!» — in on odide po brdu nizdol. Marica je ostala in sedla v mehko travo, pozabivša nekako sama sebe. Prešinjale so jo različne misli. Živo ji stopi v zavest, v kaki nevarnosti je bila, da umrje, in kako jo je rešil ta mladenič. In pred njeno dušo ji sine njegova podoba; z dosedaj ne-

znano slastjo motri ono mladostno sliko, katero ji slika fantastična in romantična glaviea v največjem čaru, kot od usode poslanega ji rešitelja. V duhu si ponovi še jedenkrat vso zgodbo in telo ji obide zopet ona sladka razkošnost. Opazivši stare razvaline zraven sebe, se spomni ljudske pripovedke. — Sama ni vedela, zakaj si je sedaj predstavljala v oni pripovedki kraljičinega ljubljenca kot svojega današnjega rešitelja.

IX.

Marica ni nikomur pripovedovala o zgodbi pri razvalinah. Odvračalo jo je od tega nekaj njej sami neznanega; a zato je sama vedno mislila na to. Prišedša zvečer domov, je šla brzo v svojo sobo in si ponavljala pri nezastremtem oknu v duhu ves dogodek. Skozi odprto okno je plula do nje sveža struja ljubke majniške noči, a vsak njen dih ji je donesel sliko mladega seljaka.

To noč je snivala čuden sen. Biŕo je, kakor da je šla v vinograd; toda ni ga mogla ni nikakor najti. Mesto njega je zagledala krasen vrt, v katerem so rasle pomeranče in limone, palme in katolpe. Listje dreves je

bilo nenavadno veliko in zeleno. Po tratah se je vse prelivalo v bojah duhtečih rož. Mesto razvaline je stal viteški grad z visokimi stolpi, dolgimi okni in hodniki in debelim ozidjem. Do njega je vedel preko globoke, globoke vode jeden sam most. Marica hoče preko mostu, a v tem hipu se vzpne pred njo velikanska kača, braneča ji prehod. Prestrašena zakliče na pomoč, in v grajskem oknu njej nasproti se pojavi vitez v oklepu. V njem spozna svojega rešitelja. Že se vzradosti deklica, a v tem pristopi k njemu mlada gospa s krono na glavi in, ovivša se mu okrog vratu, zašepče mu nekaj in pokaže na njo spodaj pred mostom. Strašno jo zaskeli v srcu, videča, da objema njenega rešitelja ona tujka; v tej boli pa spozna v njej sebe samo. Ko se probudi zjutraj, drži krepko v roki odejo in nikakor ne more naglo verjeti, da je bilo vse to le sen.

«Kako mu je ime?» se je vpraševala sedaj često, in sama ni vedela, kakemu čuvstvu naj pripisuje to radovednost. Gotovo je, da ni mislila pri tem na nič neaavadnega, izrednega.

Nekaj dnij kasneje ga sreča na svojem nenavadnem sprehodu. Bilo je sijajno jutro meseca rožnika, v katerem se zdi, da je jasno modro nebo višje in zrak prozornejši, ko prhti iz rosne trave in iz nežnega, mokrega cvetja sladek vonj in brni škrjančevo petje zvonko in milo v podnebnih višavah. Marici je rudelo v tem svežem zraku lice in dihala je v polnih dihih vonjivi zrak v sé. V tem stopi pred njo mlad seljak, v katerem hipu spozna svojega rešitelja.

«Bog jim daj dobro jutro!» se oglasi mladenič, se ji približa z razkrito glavo, jo prime za roko ter jo poljubi.

«Dobro jutro!» odvrne Marica zmedeno in nekako prestrašeno, potegnivša brzo roko k sebi in si jo položi, ne vedé, kaj dela, na prsa. Mladenič hoče dalje, a Marica se ljubko nasmehne in ga ustavi.

«Čakaj, prosim te; ti si bil zadnjič v vinogradu tako dober, da si me otel smrti. Dolžna sem ti torej hvaležnosti, a glej, do zdaj še niti ne vem, kako se imenuješ». Stala je k njemu obrnjena in neusmiljeno trgala listje z gloga, ki je rasel ob strani.

«Jaz sem Turkovičev Janko ondi iz vasi. Kako bi me tudi gospodična poznali? Saj sem komaj pred nekaj dnevi prišel domov od vojakov. Bil sem pri ulanih», ji odgovori mladenič in se postavi, gledaje jo po vojaško naravnost v lice, kakor svojega častnika.

«Hočem te že s čim lepim, Janko, obdariti«, mu reče deklica in ga pogleda v lepo lice.

«Hvala Bogu, gospodična», ji odvrne on zmeden in zardel, a srečen. Iz očij mu zasije radost in ponos, ker stoji zraven njega in se razgovarja ž njim gospodična.

In vesel prične razgovor. Radovoljno in prostodušno ji pripoveduje o svojem poslu in o očetovih skrbih. Ker stoji pred njo z razkrito glavo, reče mu Marica, naj se pokrije. A on noče in se tudi ne upa tega storiti, njej pa je tudi prav, ne iz gosposke oholosti, ampak ker se mu tako lepo spreminjajo v jutranjem solncu bujni, črni lasje in mu kratki kodrčki tako lepo padajo po visokem čelu.

«Ali se gospodična nič ne boje v gozdu?» jo vpraša Janko, ko mu je povedala, da pride često tja.

«Česa naj se bojim?»

«Seveda . . . a gospoda niso kakor mi kmetje. Ker vem, da si drugje ne upajo gospodične nikamor same, mislil sem . . .»

«O ja . . . jaz se ne bojim, ampak tako sprehajanje mi je zelo ljubo». — In Marica mu začne navdušno opisovati krasoto gozda in vse prirode. On je sicer ni razumel, a videvši jo tako vzneseno in poslušaje njeno ubrano, do sedaj mu neznano govorjenje, je mislil v svoji kmečki priprostosti, da stoji pred njim najlepša ženska tega sveta, in pripoznati je moral, da so njene besede umne in modre, kakor jih ni slišal do sedaj še niti s prižnice, niti od svojega ritmojstra.

Tako sta se razgovarjala še dolgo.

Zrak je postajal vedno toplejši, odmevalo je vedno manj ptičjih glasov iz gozda, le iz grma se je orila pesem slavčeva sijajno in milo, sem pa tja prekinjeno, a tam z vrha starega hrasta se je čulo pridušeno grganje dveh divjih golobov, združenih v srečni ljubavi. Solnce je stalo že visoko, in nad vse je razprostrl vroči poletni dan svoj lenivi plašč; tudi ona dva se razideta.

Od sedaj se je često pripetilo, da sta se srečala. Marica se je tega vsakikrat veselila. Radostil jo je zelo ta nedolžni razgovor z Jankom; in pa oni njegovi verni, iskreni pogled lepih mu očij ji je silno blažil njeno do sedaj osamljeno dušo. Doma ji je bilo pri Lojziki vsak dan teže in neznosniše, dočim so ji postajali njeni sprehodi in zabava z Jankom vedno ljubši.

Da je bil on seljak, ni bilo zanjo tolika zapreka; ker je namreč vzrasla v družbi svoje jedine prijateljice, stare služabnice, je bilo vse njeno mišljenje in čutenje popolnoma sorodno ljudskemu, a po materi je vzknila itak iz priprostega ljudstva, in zato ni nikakor prezirala nizkega stanu. Zraven tega je imela še vedno nazore svojega učitelja, in občevanje s priprostimi kmeti jej je bilo za nekaj plemenitega in lepega. No, nazadnje gospode ni niti poznala, in istotako ne njenih nazorov, nje mišljenja, ker je bila, četudi je bila odrasla pod gosposko streho, vedno zanemarjana od vseh, celo od svojega očeta, in ni mogla vsled tega nikdar v njeno družbo.

Nekoč ji reče Janko: «Kako so gospodična dobri in prav nič gizdavi!» Ta pohyala jo očividno v zradosti. Drugikrat ji zatrdi ves navdušen: «Tako lepe gospodične ni nikjer, tako zatrujejo vsi. Jaz sem bil sicer že v gradovih in mestih, a tako krasne, kakor so oni, nisem opazil nikjer!» Tako govorjenje zmede deklico. Slično hvalo je bila morala često slišati iz njegovih ust, a zmenila se je za njo zelo malo; sedaj pa se razveseli in prestraši naenkrat njegovih slavospevov, sama ne vedé zakaj. Ne odgovori mu torej nič, ampak obrne se tiho od njega in pohiti dalje v polje . . . Bilo ji je pri srcu, kakor nikdar poprej. Sreča, ponos in zadovoljstvo ji je polnila mlado dušo; slutila je nekaj neznanega, prav kakor da se ji ima nekaj odkriti. Prevzel jo je nekak strah. Bilo ji je nejasno, kaj da počenja, in hodila je dalje in dalje, dokler ne obstane slednjič na pokopališču pred materinim grobom. Tu poklekne, da pomóli k Bogu za njeno dušo; a vroče solze se ji vderó curkoma po licih in glasno zaplaka. Doli globoko v srcu pa se ji giblje nekaj, nekaj nerazumnega, neizrekljivo sladkega in ljubega;

kako ji pač šumi v duši še vedno njegova slava njene lepote in kako ji godi še vedno njegovo odkritosrčno priznanje.

Od sedaj se je polotil Marice često tak duševni nemir in vrvenje nasprotujočih si čuvstev. In vleklo jo je na sprehod in jo zadržavalo zunaj.

Če se je sešla z Jankom, ji je bilo ljubo, a ne bolj kot poprej. Vrinilo se je nekaj med njo in njega. Nikakor se ni mogla udati nedolžnemu čaru zabave, kajti vznemirjalo jo je vedno nekaj, včasih jo je celó jezilo. Če ga pa ni našla, se je zopet žalostila. Nekoč se počne celo bati, ko ga ne dobi že tri cele dni, da ga je morda s čim razžalila. «Ali pa ga je, kar pa Bog varuj, doletela kaka nesreča?»

Kadar je vzela svoje knjige, da si dobi v njih miru, ni mogla zbrano čitati, in pahnila jih je zlovoljno od sebe pa se zagledala in zamislila v to ali ono reč. Sedaj se je je polastilo ono mladostno hrepenenje, sedaj ji je objela telo razkošna sladkost, ali pa je gledala neprestano v duhu Jankovo lice, one iskre, dobrohotne njegove oči. A prestrašila se je sama svojih mislij in zakrila

si je z rokama obličje, in solze so ji zalile lepe oči, slednjič pa ji je zaigral krog rubinastih ustien lahek, ljubezniv nasmeh. Često je tako plakala, ne vedé sama zakaj, a včasih je bila zopet tako vesela in zadovoljna, da ji ni moglo pokvariti njene radosti niti najhujše zbadanje Lojzikino. V hipu na to pa si je želela zopet prejšnjega miru. Ni vedela, ni zakaj in kateri mir in iz katerega časa, in vzdihala je samo: «Oh, samo, da mi je drugače!» Neprenehoma jo je mučilo neko pričakovanje in hrepenenje. Vpraševala se je premnogokrat, kaj da se godi ž njo. A tega ni pripisovala Janku. Razlagala si je svoje nemirno dušno stanje tako, kot da je Lojzika vsemu vzrok. Tudi svoje sprehode je opustila. Mnogokrat jo je vleklo zopet v gozd in brdo in ni se mogla upirati temu hrepenenju; toda komaj je zapustila svojo tiho sobico in stopila na dvorišče, jo je minilo že vse veselje do sprehoda, in vrnila se je zopet gori v sobo. Kadar se je kregala nad njo Lojzika, ali se je jezil oče, je molčala kakor mramor in spomnila se je Janka. «Oh, da on čuje, kako

me pika ta gad, da vidi mojo muko! On mi je udan. Kako je vedno dober z mano!»

X.

Tako potečeta skoro dva meseca. Ves čas komaj da je bila Marica jedenkrat v vrtu. Neki večer, ko je prišlo zopet med njo in Lojziko do neugodnega prizora, je stala pri oknu svoje sobe in gledala vsa potrta od nesramnih besed, katere je morala čuti, v sivo okolico, zavijajočo se v nočni sèn. Malo po malo so izginjali sledovi nemirnega dnevnega življenja. Razlegali so se obični glasovi nastajajoče noči, oni nejasni zvoki iz dalje, ono perutno frfotanje ptice, ko se pripravlja k spanju gori visoko med drevesnimi vejami, ali lajanje lisice tam iz daljnega loga; a noč, ona veličastna poletna noč, vsa tajno tiha in skrivnostna, se je spuščala nalahko od jasnega neba in zavijala zemljo v svoje temno krilo. Nebeški svod se je posul z nebrojnimi zvezdami, svetloba se jim je isknila in prelivala in mešala z lazurno modrino. Mesec se še ni bil dvignil in le skozi črni gozd so mu prodirali trakovi v širokih rdečkastih potezah, oblivajoči s plamnim

žarom spodnje veje dreves, ki so se gubile v nočni temini. Nad naravo je vel topli vzduh, segret od dnevnih solčnih žarkov, vzduh, v čigar objetju postane vse trudno, leno. In vendar je bilo vse zatopljeno v razkošno začaranost in drhtelo in trepetalo in se udajalo slasti tega žarkega brezglasnega poljubovanja. Tudi Marica se je udala, kakor vse drugo, kar jo je obkrožalo, čaru one žarke noči. Vse svoje jeze pozabi in vso se prepusti onemu prelestnemu vživanju. Tudi nje se polasti notranja toplota, njeno telo občuti nekaj sladko razkošnega; postane ji čudno, tesno, in kri ji udari k sencem. Zadušljivega zraka v sobi ne more več prenašati, pa se splazi tiho, po prstih doli v vrt.

Med tem se dvigne mesec. S svojih tihih višav oblije ves kraj z bledo svetlobo. Stezice so se jasno belile in razločevale od trtnih nasadov ob levi in desni. Vsako steblo česna se je razločevalo jasno od drugega, razrasle glave zelja je bilo moči prešteti, vsak kamenček posebej spoznati, a vse to ni bilo razsvitljeno kakor po dnevi, ampak tajno, skrivnostno! Tudi one sence, katere so dajale bledo razsvetljene jablane, so se vlekle

kakor dolge, črne, goste proge po tleh in se vznemirjajoče zibale.

Marice se polasti nekak strah in že se hoče vrniti v sobo. V tem zaori pesem. Deklica se ustavi. S pripognjeno glavo in privzdignjenima rokama ostane nepremično poslušaje jasne glasove pesni kakor začarana. Daleč in visoko pod nebo in tam do bregov ter dalje preko vode so se razlivali zvoki pesmi, izražajoči sedaj silna in strastna čuvstva, in sedaj ji je odmeval jek po vsem večernem kraju, sedaj obupna bol brez nade, in pri tem so se gubili žalobno tožeči glasovi v večernem mraku.

Marici se je zdelo, da plamti iz teh ognjenih besedij, te božajoče melodije, rekel bi, neutešen plamen silnega čuvstva, plamen, razprezajoč se, kakor ta topla noč. Zdelo se ji je, da diha iz pesni strastno hrepenenje po onem razkošju, ki je velo iz vse te noči. Ginljivi, željni glasovi so trepetali zajedno z vsem strastnim drhtenjem noči in se zibali z vso naravo, obnemoglo v objetju letnega dneva, v tajno prelivanje nočnega svetlikanja, da poiščejo v njenem hladnem vzduhu

miru in da splujejo na onih trakovih mesečne svetlobe daleč, daleč.

Marica je poslušala. Bila je kakor začarana, in nikakor se ni mogla oteti čaru one milozvočne pesmi, ki je izražala tako jasno čutila njene duše. Nehote je šla dalje, dalje vedno za pesmijo. Kam? — sama ni vedela; z dvorišča je prišla na cesto, potem vedno naprej, vedno naprej — sredi loga. Bliže in bliže se je glasila pesem; toda čim bliže je bila, tem večja je bila njena magična sila. Marici se zazdi ta glas znan. In ono neznano hrepenenje, katero je tolikrat prevevalo njeno srce, ona razkošna struja, ono pričakovanje nečesa novega, velikega, vse to je našlo svoj odgovor, ko zagleda tik sebe — Janka. Strastno, prestrašeno, začudeno . . . ah, . . . zavikne Marica: «Janko, ali si ti?» In vedela ni, kaj se godi. Silno valovanje duše in krvi ji omegli jasni razum. Naj je bil entuzijazem, naj je bila strast, — ah bila je vrtoglavica, ki jo je omamila, da mu pade krog vratu, šepetaje nerazumne besede, gubeče se v poljubih, s katerimi je posipala njegova razgaljena prsa . . . Našla sta se. Četudi ne tako, kakor si je ona mi-

slila po svojih knjigah, da se mora javiti ljubezen. Brez glasu, brez jasne zavesti ga je držala neprestano v blaženem objetju. Meglilo se ji je pred očmi in izginjalo je vse izpred nje. V tem hipu ni mislila na nič, temveč čutila je samo silno vroče čuvstvo, pretresajoče ji telo, in srce ji je drgetalo in plamtelo. Niti vprašala ga ni za njegove občutke, niti ga pogledala v lici, ampak božala ga je le z drhtečo roko po vratu in kodrih in skrivala svoje od solz orošeno lice na njegovih prsih. On pa se je od radosti, od strahu in sreče komaj zavedal in stal nepremično na onem mestu, kjer je stal v začetku . . .

Na vzhodu se je jelo rudečiti, in z zemlje se je dvigala lahna meglica, iz vasi se je oglašal že udar kovačevega kladiva, ondi iz gozda se je javil krik ptice, zrak je postajal hladnejši, a ona dva sta stala še vedno v nemem objetju, pozabivša vsega krog sebe. Šele hrzanje in topot konj, probudivših se na paši, ju vzdramijo iz krasnega sna, da se razideta tiho.

Marica je prišla vsa mokra od jutranje rose domov, splazila se neopažena v svojo

sobo in se vsedla vsa zatopljena v sladka čuvstva k oknu, gledaje doli proti logu, kjer se je vedno bolj svetilo. Videla ni ničesar . . . Poloti se je neki čuden čut. Prelest ji prešine vse telo. Zadovoljnost in stid se je polotil v istem hipu, in mladi deviški duh ji splove na krilih domišljije daleč, daleč . . .

* *

Marica je bila od sedaj nad vse srečna. «Jaz torej ljubim . . .» je dihnila često sebi in povzdignila pri tem svoje žarke oči k nebu, lice ji je zaigralo v blažen posmeh; roke pa so ji padle kakor brez moči, leno ob boku, ali pa jih je strastno sklenila in položila na burno srce, ki ji je bilo tako glasno, da je je bilo skoro moči slišati. Zdelo se ji je, kakor da mora poleteti visoko do neba in ondi plavati brez besed in brez gibanja v tem svežem, zračnem valovanju; ali pa je šepetala še v večji blaženosti: «On me ljubi, jaz sem ljubljena . . .!» in pokrila si je zardelo lice z obema rokama in celo telo ji je preobvladala sladka prelest, do tedaj neznano razkošje, silno hrepenenje in silna želja, da se vrže svojemu . . . ljubemu

okrog vratu, da nasloni svoja prsa ob nje-gova in da sanja ondi tako dolgo, dolgo, dolgo, brez konca! Včasih je bila celo tako otročja, da se je veselila, ker tudi ona sedaj vé, kaj je ljubezen, ker ni več dete, ampak odrasla deklica. Ono blaženo uživanje ji je motila jedino le bol, da ne more odkriti svoje sreče nikomur. Ah, kako bi razodela to svoji materi, tajno, pod pogojem, da ji obljubi, da ne izda te skrivnosti nikomur; kako bi bila mati presenečena, kako bi jo pritisnila srečna nad njeno srečo na svoja materinska prsa! Toda, ali matere nima več! Barue pa ji sedaj niti na misel ni prišla. Vsekako se ji je dozdevalo, da bi jo starka karala.

Prve dni se je včasih celo borila zoper ljubezen. Stid in deklinško kljubovanje, ponos, z jedno besedo: devištvo, katero se v vsem ženskem spolu upira tako dolgo in upira instinktu, vse to jo je vznemirjalo sem pa tja, da je bila sama s seboj nezadovoljna. Da je Janko priprost kmet, a ona plemkinja, to je ni motilo. Dâ, bila je celo mnenja, da opira s tem razžaljenje, sramoto, prizadeto njeni materi. Zraven tega je videvala v tem

neki romantičen čar. Četudi je imela v sebi in pa v odgoji in po znanju zelo malo plemenitaškega na sebi, je vedela vendar za zapreko svojega rodu z Jankovim. In uprav ta zapreka ji je podajala ta čar. Tudi v romanih je našla mnogo takih zaprek, a ljubezen jih s svojo vzvišenostjo vedno premaga. Kak vžitek za-njo, da pride sedaj tudi ona slično vsem junakom in junakinjam v romanih radi svoje ljubezni v protislovje z názori drugih ljudij in se vendar kljub vsem tem zaprekam ne odreče ljubezni!

«Ljubezen, iskra božje luči, ljubezen, rajsko cvetje, ta pozdrav nebes, čuvstvo izvoljenih src, kaj ima ljubezen z zakoni in sodbami navadnih ljudij? Naj li je tudi ljubav vezana na vse to? O prava ljubezen ne, gotovo ne . . .!»

«Jaz takó ljubim!»

Toda one romantične logike ni imela Marica le od čitanja romanov, ali da bi bilo vse to le ponavljanje, nadaljevanje pretiranih, nikdar mogočih čuvstev, katera so ji opisovali romani. Ti so jej dajali le obliko. Marica je resnično, strastno ljubila, ljubila z vsim žarom mlade, nedolžne duše. Ni mogla

zabraniti, da postane ono mlado, tako krasno in razkošno razcevelo telo v pravem pomenu čist hram neizmerne ljubezni. Dasi je ostala njena duša povsem naravna, sveža, vendar ni mogla zabraniti, da vztlf ukresana iskrica v mogočen plamen.

Često se je polastilo Marice silne hrepenenje. Tedaj je pohitela v polje, gozd, gore in gori v brdo ali doli k vodam, gnana vedno od nade, da ugleda kje Janka. In če ga ni dobila, se je polotila njenega sreca vselej grozna toga, in čutila se je osamljeno, mučeno od onega silnega hrepenenja.

«Da bi ga vsaj videla!» je vzdihnila često, zagledavši se v kako smer in si grizla ustnice. Sicer pa se je skrbno čuvala, da bi je ne videl kdo v njegovi družbi, in to nekaj iz strahu pred ljudmi, nekaj pa zato, ker ji je bila ta tajnost predraga, prepolna neizrekljivega čara, kakor da bi jo izdala.

Včasih ga je videla kje med drugimi ljudmi ali na kakem neugodnem kraju, tedaj se je skrila za kak bližnji grm, ali za kako drevo in ga neopažena neprestano motrila, vsa blažena in srečna. In tedaj se je posmehnila poredno in si polglasno šepetala: «Ah,

da veš, kako sem blizu, moj ljubljeni ptiček!»

Kadar pa ga je dobila samega, da je mogla z njim govoriti, se mu je vrgla burno v naročje, ne čakaje njegovega pozdrava. Prav nič je ni motila njegova nespretnost, njegov mir, s katerim je sprejemal njeno ognjeno objemanje. Marica ni tega niti opazila ne. In tedaj mu je šepetala z milim, nežnim dihom, kako je ginila za njim ves ta čas, odkar ga ni videla, kako ji je srce hrepenelo po njegovem pogledu in četudi samo jednem . . . a ostali glasovi so se gubili v dolgih poljubih. Pa je stal molče; prsa so se mu burno dvigala v težkih, kratkih dihih, žile na sencih in vratu so se mu napele, roke pa, s katerimi jo je objemal, drhtele in tresle so se mu znatno. In kadar se je ona nedolžno privila k njemu, da je čutil njena zakrožena, bujna prsa, se je stresel po vsem životu; takoj potem pa se je prestrašil samega sebe, in nevedno nasmehnivši se je govoril z nenavadnim glasom skozi zobe: «Kako ste vi gospoda čudna in povsem drugačna od nas!»

Slednjič sta si določila sestanke; Marica ni mogla več živeti, če ni vedela za gotovo,

kdaj vidi zopet Janka. Najčešče sta se sešla na hribu pri razvalinah. To seveda le pod večer ali ob nedeljah popoldne, ker drugače ni imel Janko časa. Marica je prišla gotovo za celo uro vselej pred napovedanim časom in nestrpljivo pričakovaje Janka hodila nemirno po ozki ledini tik pod podrčinami. Ko je prišel tudi on, je poletala k njemu in se mu burno vrgla na prsa; toda nikdar mu ni očitala, naj bi ga bi čakala še tako dolgo. Tako sta bila skupaj do poznega večera. On jo je plaho, a vendar strastno objemal krog pasu, ona pa se je vsa privinila k njemu in ga blaženo ljubkovala.

Kadar je položila svoje male, bele ročice v njegove počrnele, velike roke, se je je polastila često neka nezadovoljnost in začutila je v sebi nekako prednost od njega; a vselej je odgnala naglo to misel in se mu ovila okrog vratu še strastnejše. Dà, začela mu je celo roke poljubovati. Večkrat sta se zabavala s tem, da sta pripovedovala drug drugemu ~~razne~~ pravljice in pripovedke. Ne-koč pride na vrsto tudi ona, v kateri hodi knjeginja za prostim seljakom. Tedaj reče

Marica: «Tako se hočeva tudi mi dva vzeti; kaj zato, če sem gosposkega rodu!»

«E, gospodična (on je ni nikdar imenoval drugače), da je to mogoče!»

«Če me ljubiš, tedaj je mogoče!» mu odvrne ona strastno. «Mar nisi za večno moj? Moj, moj do groba! Midva morava stran od tu, daleč kam, kjer naju ne pozna nihče; vzameva se, dâ, in postaneva srečna! Ali ne?»

Janko ji ne odgovori ničesar, ker je ne razume. Marica pa je vsa blažena pri tej misli. Od sedaj ji ne gre to več iz glave. Pri vsakem prepiru z Lojziko se teši: «Ne bode trajalo to dolgo!»

Kadar sta se sešla pri razvalinah, izmislila si je Marica, da bi se igrala, češ, ona da je kraljica, on pak njen kmetiški ljubimec. Cele prizore si je izmislila deklica v svoji glavi. Tako sta se povzpela do predora in gledala doli v ravnino; Marica je predstavljala kraljico in govorila besede, kakoršna je govorila po njenih mislih nekdanja kraljica v pripovedi svojemu ljubimcu. Seveda je bilo take igre kmalu konec in tedaj mu je začela ona šepetati čuvstva, katera je čutila

v svoji presrečni duši. Pozabila je na vse in se popolnoma udala brezglasnemu objemanju in poljubovanju; on pak jo je sedaj stiskal nerodno krog pasu, premagan od moške strasti, sedaj se ni vedel od strahu in stida kam deti in se vsled tega le nevedno smejal in bil ves očaran od njene belote. Moral se je premagovati, da ni zavrnil od radosti: «Oh, da ni gospodična, toda, kaj, saj jo smem tudi tako . . .!»

Krog nju je bilo vse tiho in nemo in celo čriček se je oglašal tako leno; vsak šušť perja na bližnjem drevesu se je čul jasno, Marico pa so povsem zmagala neizmerna čuvstva.

Doma ni nihče opazil, da Marica izostaja, nekaj zato ne, ker je delala že od nekaj tako, nekaj zato, ker sta se Ladanovič in Lojzika takorekoč potopila v sreči najdene ljubezni in sta se vsled tega celo veselila, da ju ni nihče motil. V obče pa je bila tudi Marica zelo oprezna. Misel, da bi mogli zvedeti ljudje za njeno ljubezen, morda celo Lojzika ali oče, ji je bila neznosna. Slednjič pa tudi ni bilo toliko nevarnosti, da se to zve, kajti tudi, če bi ju kdo videl skupaj, ne

prišlo bi mu nikakor tako lahko na misel, da se ljubita; Bog se usmili: ona gospodična, on pa kmet! Poleg tega se pa tudi ni mogel Janko ravno prepogosto z njo shajati, ker je imel doma polne roke dela.

Nekoč je poteklo že več dnij, da se nista videla. Marica je bila vsled tega vsa potrta. Lazila je po bregeh in dolih, po gozdu in polju, in iskala, kje ga zagleda, a ne dobi ga nikjer. Slednjič se odloči, da ga obišče v njegovi koči. Hiša njegova je stala na drugem koncu vasi, zadosti oddaljena od drugih. Marica je morala torej skozi celo vas, če je hotela do nje. Delala se je, kakor bi šla na sprehod, kar pa ji je bilo tem lažje, ker je vodila uprav ondi pot v jeden Ladanovičevih gozdov. Vendar ji je bilo to nekako neprijetno, če tudi je šla že često skozi vas; vedno se je bala, da utegnejo ljudje uganiti njeno nakano: Jezili so jo psi, laja joči nad njo, jezili otroci, ki so hiteli rado vedno jo opazovaje za njo. Prišedša v bližino Jankovega doma, je nekoliko postala. Koča je bila ograjena z novim, močnim plotom, katerega glavni uhod je bil zaprt z močnim hlodom; mali vhod na pročelju je bil

nekak predor plotù, zagrajen z desko, katera je imela na obeh straneh plošnat kamen, da je bilo tam lažje prestopiti. Belo pobeljeno poslopje je stalo sredi dvorišča.

Pred prag se je bil zavalil pes, ki se je solnčil v poslednjih solnčnih žarkih, ne daleč od njega na klopi je predel maček, počivajoč na svojih šapicah, skritih pod trebuhom. Na kolenh sredi dvorišča so počivale pure, držeče se vedno v ravnotežju na jedni nogi; glave so držale leno pod krili ali pa so čebljale med sabo. Po dvorišču je hodil le petelin, dvigaje visoko glavo in rep, in ubiral ponosno umerjene korake. Nad vsem je počivala ona lenoba, katera se javi o vročem dnevu. Marica se ne more nikakor odločiti, da gre v kočo. Napoti se torej dalje, pričakovaje, da ji prinese slučaj kako ugodno priliko. Toda vrne se v kratkem. Jezi jo svoja neodločnost in plašljivost, nazadnje pa le prestopi ograjo. Pas zalaja, perutnina se oglasi in nakrat preneha prejšnji mir na dvorišču. Deklica požuri svoj korak, ker ji je sila neprijeten oni nemir in kokot. Na hišnem pragu se pokaže ženska, začudeno gledaje tujko. Marica spozna v njej Jankovo

mater in s tem ji postane obisk lajši.

«Dober dan!» pozdravi kmetico in ne čakaje odgovora prosi čašo vode. Ženska leno odzdravi, a v hipu, kakor da se je nečesa domislila, odvrne:

«O joj meni starki! Kaj ne, oni so gospodična iz grada? Naj oprostite, dà, dà, vode, prinesem je precej».

Starka skoči najprvo v sobo in vrnivši se za nekaj časa pohiti mimo vrta k studencu. Vrne se hitro.

«Naj oprosté, gospodična, čaše nimamo, ali hočejo morda iz steklenice?»

«O, lepa hvala, zakaj ne?!» odvrne Marica in poskusi piti. Kmetica jo opazuje med tem začudena in blažena. Po nekoliko požirkih vrne ji deklica steklenico in se ji še jedenkrat zahvali.

«Hvala Bogu!» pristavi starka in beseduje dalje: «Moj Janko mi je pripovedoval že tolikokrat, kako so gospodična dobri in lepi. Dà, dà, poznala sem pokojno mater. Moj Bog, kako je bila dobra in milostljiva vaša gospa mama. Njih sem poznala že takrat, ko so bili še malo otroče. Ko so živelj še pokojna gospa, sem prišla često v grad».

«Torej ste poznali mojo mater?»

«Kako bi jih ne bila? Ah, še danes se pozna, da jih ni več; ljudje mislijo pogosto na njo. Kako dobri so bili. Človek je mogel dobiti vse od njih».

Marica je bila srečna, ko je čula take besede o svoji materi; ostane torej pred pragom in razpreže govor s kmetico. Tako zve, da je šel Janko z očetom na semenj v Posavino ter da se vrne pod večer domov.

Ko zapusti Marica starko, je bilo že vse zavito v večerni mrak.

Od sedaj je hodila često tja. Oni priprosti ljudje, ki so ji vedeli pripovedovati toliko podrobnosti iz življenja njene matere in ki so živeli tako mirno in zadovoljno, so se ji priljubili neizrečno. Tudi je mogla tako z Jankom večkrat občevati; vrh tega pa so imeli ti ljudje za njo neki poseben čar in vplivali so ná-njo, zlasti na njene želje. Gledaje, kako marljivo pospravlja stara Turkovička po hiši, kako vzame sedaj to sedaj ono v roke in se pri tem ravna vedno po željah in navadah svojega moža in sina: polasti se deklice želja, da postane tudi ona kdaj taka gospodinja, da ima kočó, da se

pobriga za Jankove potrebe, da mu šiva srajce in mu kuha najboljše jedi. «Oh, kako bi bila marljiva, kako srečna!» A vselej se je spomnila ob takih prilikah, da je to zanj v sedanjih razmerah čisto nemogoče. Misel, naj beži od rodnega doma, vrivala se ji je vedno pogostejše in jasnejše.

XI.

Nekaj časa sem je bila Lojzika še neznosnejša napram Marici, nego je bila poprej. Gotovo vsak dan je prišlo med njima do prav ljutih razporov. Vsled tega se je zdelo Marici, kakor bi jo Lojzika nalašč izzivala, in opazovala je v njenih pogledih neko preziranje, neko zmagoslavje, in zaskrbelo jo je jako, ni-li morda Lojzika kaj zvedela. A dasi jo je mučil strah, vendar ni mogla nehati iskati prilik, da se snide z Jankom. Pritoži se torej nekoč pri njem, a ko jo hoče on umiriti, vzklikne ona: «Ali, kaj moreš ti vedeti! Verujem, da ji ni nihče nič povedal, morebiti so ji ljudje le tu pa tam rekli, da so naju opazili skupaj, ona pa, kakoršna je, je uganila v hipu vse. Ah, če pove očetu! Ubije me, joj meni; ne, ne, to

bi bilo prestrašno. Jaz ne morem prenašati več njenih strašnih pogledov; Janko, brez šale, midva morava od tod!»

«Toda, kam in kako? Kaj mislite, jaz sem vojak in to ne gre», ji odvrne on, zlovoljno mahne z roko in pokima z glavo, kakor bi hotel odpoditi sitno muho od sebe.

«Ti si strahopeten, nespreten, a jaz te tako ljubim!» vzklikne ona in zaplaka. Za nekaj časa pristavi z jokajočim glasom: «Oj, kako bi mogla biti srečna; ne bi se bilo treba skrivati in tajiti, bila bi mož in žena! Tudi zate bi bilo bolje, ker bi jaz skrbela, da ničesar ne pogrešaš. Najela bi kje malo kočo, oh jaz sem še vse kaj več mislila: malo po malo bi si napravila vse, jaz bi delala ...» in Marica jame opisovati z živimi barvami svojo bodočnost. Polasti se je popolnoma strast za gospodinjstvo, ta močna sila, ki v največ slučajih zveže najprvo, najlaže in najstalnejše dve bitji v nerazvezne vezi.

Janko pa se ne dá prevariti, kajti misel ga je kratko malo zelo prestrašila. Niti v sanjah ni mislil na tak razpletak svoje sreče. Ah, ljubil jo je tudi on, gledal je v njej naj-

lepše bitjé tega sveta, srečen je bil v njeni bližini, ponosen, da ga ljubi tako gosposko dekle. Bog varuj, da jo zgubi; toda bežati od doma, zapustiti stare roditelje, ostaviti polja in livade, izpostaviti se tolikim nevarnostim, postati vojaški begun, ne, ne! «Z besedami znajo gospoda slikati srečo, a z dejanji... tudi gospodična Marica opusti še to neumno nakano!»

Janko se slično izjavi tudi pred njo, a raztuži jo zelo s to svojo upornostjo. Vsa bleda in drhteča jame strastno tožiti; vrže se liki mal otrok na zemljo in puleča si lase, začne proklinjati svojo nesrečno usodo. «Ah, ti me ne ljubiš. Kako bi me tudi, ker ti je tvoja mati več. Kdo hoče zaradi mene kaj storiti? Toda, kako ga jaz ljubim, vse bi storila zanj, ni je žrtve —; v ogenj bi moral záme, a glej, niti od doma ne moreš. Jaz pa bom vse mogla. Ali misliš, da meni ni težko ostaviti rodni dom? Mar misliš, da se lahko za to odločim? Á ljubezen, tebi na ljubo, za najino srečo in srečo najine ljubezni, storim ti rada, a ti, oh nesrečni oni čas!»

Janko se je zelo prestrašil te strastnih izlivov tužnih čuvstev in slednjič se je od-

daljil, tiho, videč jo tako. Od tega dne je bil med njima jedino le govor o begu; delala sta osnove, jih zopet zavrgla in druge osnovala in iskala način, kako si pridobita sredstev. Prvi Maričini predlogi seveda so bili povsem slični onim epizodam v romanih, a v praktično stran je dobila stvar popolnoma drugačno lice. Marica upa dobiti novcev tem potom, da proda zlati nakit pokojne matere. Seveda je odganjala sprva to misel, se jej branila, ker je imela to za svetskrunstvo, a ker ji je bilo doma vsak dan težje in neznosnejše, ne samo vsled preganjanja Lojzikinega, temveč tudi vsled strahu, da jo odkrijejo, se je sprijaznila slednjič vendarle s to namero.

Neko jutro pride Lojzika že na vse zgodaj k njej v sobo in ji naloži, da si zriba sama svojo sobo! «Služkinja ima cel dan opravka z drugimi sobami, torej ne škoduje taki gospodični kot ste vi, niti je ne poniža, če sama to opravi». In natveze ji, da pozna mnogo mestnih dam, finih gospa, ki same snažijo sobe.

Marica ostrmi. Tako daleč ji ni šel še nikdo. Torej Lojzika jo zmatra služkinjo v

lastni hiši! Ne odgovori torej ničesar, dasi jo to zelo boli; ne, kaj bi se sramovala tega posla, saj, «kadar postane Jankova, morala bode opravljati še težje posle, a hoče jih zadovoljno in veselo, — a doma pri svojem očetu! Celó Baruc ni nikdar ribala sob, sedaj pa se zahteva od nje, od domače hčere! Pa Lojzika se ji še laže! Ne, tako ne more ostati; kdo bi to prenašal?»

Lojzika se silno razljuti, ker ji ne odgovori Marica ničesar. Razjarjena krikne: «Torej vi nočete? Saj sem vam že rekla, da nima služkinja časa; jutri je nedelja in sobe morajo biti osnažene. Snaga in marljivost sta prvi kreposti vsake ženske».

Marica sedi dalje na kanapeju; ko Lojzika vidi, da se Marica ne gane, skoči k njej in jo jame ljuto vleči za rame.

«Ali me hočete ubogati ali ne?» in še bolj zarjove: «Ustanite takoj in pojdite po vode, zdolaj je že vse pripravljeno; posoda, cunjia, pesek, hajdi, jaz vas hočem že še privaditi redu!»

«Prosim vas, oddaljite se, jaz nočem ribati . . .»

«Kaj, vi hočete mene spoditi? Oh vi gizdavka gizdava vi, to pa povem očetu!»

«Le, a jaz vem, da ne zahteva oče takega posla od mene!»

«To vam nič mari, če on zahteva ali ne, a jaz zahtevam!»

«Vi —? Dà, vi morete zahtevati, a jaz vas ne moram ubogati».

«Vi me boste še ubogali, ali razumete, ubogali, ker, ker . . .»

Marica prebledi. «Ona ve vse . . .» šine ji v glavo, vstane in hoče oditi iz sobe.

«Tako je prav, v kuhinji dobite vse».

«Jaz grem na izprehod» ji odvrne Marica.

«Kaj, na izprehod? Vi torej nočete, a jaz vam ukazujem».

«Nočem, vi mi nimate zapovedovati, to si prepovedujem».

«Nimam, pravite, nimam? Jaz sem vaša bodoča mati, danes me je zasnubil vaš oče, sedaj me menda ubogate! Ha, ha, ha!»

Lojzika se zagrohota, premeri deklico od nog do glave ter otide iz sobe.

Marica skoro okameni pri tej vesti. Nazadnje skoči odločno k svoji omari in

začne v strastni naglici zbirati zlati nakit pokojne matere, ponavlja vedno: «Ah, moram, moram, jaz ne morem ostati več doma. Lojzika da mi postane mati!? O, moja mati!»

Dobivša vse — bilo je dosti prstanov, zapestnic, verižic, križcev, — se zagleda v zlato drobnjav, zakrije lica z rokama in gorko zaplaka. «Oprosti, mamica, toda mora biti», zajeca glasno in spravi vse v čisto rutico, vtakne v žep in odide. Pohiti naravnost skozi vas do Jankove hiše. Tu ne dobi nikogar, vse je zaprto. Gre torej dalje na polje, kjer raste turšica, nadejaje se, da je Janko tu, ker je čas lomljenja turšice. Toda tudi tukaj ga ne najde. To jo tira skoro v obup. Kje naj ga išče? Odide na travnik, bolj tekaje kakor hodé, preganjana vedno od zmagonosnega obličja Lojzikinega. «Ah, kje je ta Janko uprav danes, ko mi ga je tako potreba!» pomisli tužno, ko ga ne dobi tudi na travniku ne. Toda ne vrne se domov, temveč mahne jo v gozd, hiteča burno, zasopljeno. Robec z zlatnino drži čvrsto z levico v žepu. Ljudje, ki so delali na bližnjih njivah gledajo, čudom za njo. V stolpu vaške cerkve zazvoni poldne, a Marica se

ne zmeni za vse to nič, temveč hiti dalje. Slednjič pride zopet pred Jankovo hišo. Ker so vrata odprta, gre Marica brzo noter, kjer dobi Janka samega.

«Hvala Bogu!» vzklikne in pohiti tik predenj. Brusil je nož na kamen in komaj da preneha z delom, ko ga začne Marica ljubkovati in mu v jedno sapo pripovedovati vso svojo nevoljo. Opazivša, da njegovih roditeljev ni doma, dostavi: «Še danes zvečer moraš v Zagreb. Evo, tu imaš zlatnine, katero prodaš tamkaj in midva imava denarja, mnogo denarja; potem moreva iti kam daleč, kajti jaz ne morem nikakor več ostati doma. Ona zasede mesto matere; — mačeho imeti in pa celo njo . . .!»

«Ali prosim gospodična», jo zavrne on, «to ni šala; kaj mislijo od doma bežati? Gospod jih puste povsod iskati. Kaj za božjo voljo mislijo?!»

«O Janko, Janko, ti nisi vreden, da te tako ljubim. Bog se usmili, saj uprav zaradi tebe večjidel bežim od doma. Drugačje ne moreva biti nikdar mož in žena». — Marica je govorila to nekoliko tiše in še bolj zardela; «oče da me bode iskal? Poznam ga;

še celo ljubo mu bo, da se me odkriža» zvrši deklica vtopljená v vroče solze.

«Néhajte, prosim vas» jame jo miriti in tolažiti mladenič, in oméhčan od njenih solz pristavi: «E, pa pojdem v Zagreb, ako zapovedó. Kaj to meni, v kratkem sem preko gor». Tisti hip se začuje iz dvorišča hrzanje žrebeta. Janko se razžalosti pri misli, da bi moral ostaviti ta svoj dragi dom.

«Torej hočeš» klikne radostno Marica, smeje se v solzah, in vzame iz žepa robec z zlatnino. Oba pristopita k mizi, stoječi v kotu sobe. Marica položi nanjo culico, jo razveže in razgrne zlati nakit.

«Kako se to svetli in blesti, moj Bog, niti mati Božja nima lepšega nakita. Koliko pa je to vredno?»

«Vprašaj preje, nego prodaš v mestu, koga, ki se razume. Jaz se ne. Pokojna Baruc je cenila vse to na štiristo goldinarjev, in oče ravno tako».

«Kaj toliko? Bog Bog! vzklikne Janko ves začuden, a ne popolnoma prepričan.

Na vsak način glej, da prodaš. Za vse dobiš gotovo toliko, kolikor potrebujeva za pot».

«To je pa dobro; toda ali bo tudi hotel kdo od mene kupiti? Mogli bi ljudje misliti, da sem to ukral, ker me nihče ne pozna ondi».

Marica ni do sedaj niti mislila na to zapreko. Ne more si torej domisliti, kako pomagati. Nazadnje pride Janko na to.

«Čakajte, že vem; vi daste meni listek in tako mi bo lahko spečati. Na ta način so delali gospodje oficirji; dali so mi liste, in veroval mi je vsakdo».

«Dobro, dobro, dam ti tudi jaz. Kdaj misliš oditi?»

«Sedaj ne morem, ker moram še na polje k roditeljima, ki me že itak dolgo čakata; a zvečer krog «Ave Marije».

«Tudi tako dobro, dà, še boljše, da greš v mraku; tisti čas te počakam pri cesti pod lipo».

Na to se razideta. Marica pohiti domov, in tu v svoji sobi vzame takoj pero, da napiše list. Ali kako? Dolgo se ne more domisliti prave oblike. Slednjič spiše na listek belega papirja potrdilo, da je nosilec od nje pooblaščen prodati zlatnino. Podpiše se:

«Marija pl. Ladanovič». S tem je hotelá podkrepiti, kar je napisala.

Ta dan se ni videla več z Lojziko in tudi k obedu ni šla.

XII.

Na večer gre Marica na dogovorjeno mesto. Ves čas do tega trenutka je bila zelo vznemirjena. Zdaj je plakala, da se je odločil oče za oni korak, ki je bil po njenih mislih tako strašen, zdaj jo je vleklo na materin grob. A premislila se je brzo, boječa se zamuditi sestanek. Vsekako pa jo je bolelo, da mora prodati materine dragocenosti. Pekla jo je vest in vedno je vzdihala in govorila: «Joj, da moram onečastiti tvoj spomin, draga mamica!» A pri misli, da se vse to obrne v kratko na bolje, začuti neko sladkost.

Pod lipo še ne dobi Janka, zato sede na klop, ki je bila speljana krog lipe. Proti cesti jo je zakrivalo gosto grmovje.

Solnce je že bilo zatonilo za obzorje, s pašnikov se je čulo mukanje črede, vračajoče se domov, in pastirična pesem je donela jasno in glasno po vsej okolici. Marica

se spomni svojih otroških dnij in nehote se spomni z grozo na nocojšni sestanek. Nazadnje se le umiri in uteši; z večernim polmrakom se razvijó po okolici zvoki zvonov iz stolpov bližnjih cerkvic milo, utešljivo, dvigajoči dušo na kvišku proti nebu. Marica se prekriža in jame pobožno moliti. V kratkem pride Janko. Oblečeno je imel suktnjo in obešeno torbo, v roki pa je držal visoko gorjačo.

«Ali si pripravljen?» ga vpraša Marica in vstane s klopi.

«Ali imate potrdilo?»

«Evo je» odgovori deklica in poda listič, «to pokažeš zlatarju in verjel ti bo. Bati se nimaš ničesar».

«Prav, sedaj grem; z Bogom!»

«Počakaj, da se še nekoliko stemni, boljše je, da te nihče ne vidi» reče ona in ga nežno prisili, da sede tik nje na klop. Tako sedita nekaj časa molče drug poleg drugega. On je risal s palico vsakojake podobe, ona pa se ni mogla ubraniti otožnemu hrepenenju po otroški dobi. Da se vendar otrese tega čuvstva, vstane in se mu ovije krog vratu, zagotavlja mu glasno večno

ljubezen. V sladkosti onega hipa ne opazi nikdo njiju, da se plazi nekaj skozi grmovje. Šele glasen grohot ju vzdrami. — Pred nju stopi Lojzika in pripognivša se nekoliko približa svojo glavo bliže njunih obrazov. V temi celo se ji iskre oči od jeze ali radosti, kdo ve? A na vsak način od zlovoljnosti. Marica se prestraši, da ji kniknejo roke in noge; mora se nasloniti ob lipo. Janko brzo ustane in se oddalji nekoliko korakov v stran. Lojzika začne med tem kričati, upre roki ob bok, stopi tik pred deklico in jo začne grđiti in zmerjati: «Glejte gospodične! Tako, to mi je lepo, ker je noče gospoda, peča se s kmeti. Kako se vse to drži, da bi moral človek misliti, da ne zna niti do pet šteti, in vendar, glej, se shaja po noči s prvim, ki hoče priti. Lepo! Ta ponosna, milostljiva gospodična; menila sem vedno, da pride po-njo kak grof, ha, ha, a glej, dobil jo je prvi kmet! Sram vas bodi, sram; pljuniti moram pred vami. Siromak, oče, kaj mora vse doživeti! Kmetiško dekle varuje svoje poštenje kakor zenico v očesu, a vi...? Ha, povedati hočem očetu, nikar ne mislite, da mu zamolčim to. Jej, ta sra-

mota! Ti mladič, poberi se mi takoj; glej no, glej, saj te poznam; ti si Janko, spravi se! Vi pa gospodična izvolite z mano!»

Marica je bila uničena. Stid, strah pred očetom, srd na to strašno žensko, vse to jo zmore. Tudi če bi hotela, ne bi mogla; komaj razumljivo spregovori:

«Jaz ne grem!»

«Vi ne greste, o glejte je, še sedaj si upa upirati se, vi nesramnica!» In Lojzika jame jo z obema rokama tresti za rame in vleči. Marica jo slabo rine od sebe. Končno jo spusti Lojzika ter ji zagrozi, da jo hoče iztirati s pomočjo hlapcev, in odide. Tudi Janko se oddalji med tem tiho in neopaženo.

Marica občuti sedaj sama vso britkost svojega stanja. V gostih curkih se ji vlijó solze po licih. Osramočena, ponižana, mučena od misli, da je res grešila, začuti v sebi neko čuvstvo mržnje in srda do vsega. Ah, da je daleč, daleč od tukaj, daleč, odkoder se več ne vrne! Vedela ni, kako naj stopi po tem prizoru pred očeta. Joj, on bi jo ubil. Toda to bi bilo še najmanj, a pogledati v njegove oči? «Ne, ne, jaz ne morem več domov!» vzklikne glasno in skoči od-

ločno s klopi, da gre dalje. Toda kam? Po cesti si ni upala; dalje od grma se je prostiral log, a nocoj jo je bilo strah iti vanj. Slednjič le premaga ta strah ter gre vedno po rosni travi proti gozdu, vsa vznemirjena in tresoča se. S početka jo je mučil in preganjal jedino le spomin na sramoto, strah pred očetom in ono grožnjo Lojzikino. Dà, začela se je celo kesati, da je počela ljubiti Janka. A v hipu jo je sram svoje malodušnosti, in neprestano ponavlja, kako ljubi svojega ljubega, kako je pripravljena pretrpeti radi njega še stokrat več, kako je srečna v ljubezni, kako je vse izgubila, pa ohranila jedino le ljubezen, ljubezen in nič drugega. Odloči se obiskati Janka in oditi ž njim še to noč v Zagreb, a iz Zagreba kam daleč, kjer ju ne dobi nihče. Brzim korakom je hitela, četudi je le malo videla v temi, vedno naprej. Včasih se je zadela v kak štor, ali izpodrsnila v kaki grapi ter si oprasnila roko in krilo ob trnju. No, niti ne opazi ne tega v svoji vznemirjenosti. Sedaj se ni bala, da jo kdo vidi, in prišedša na dvorišče gre takoj bliže k hiši. Notri spe vsi. Marica pogleda skozi okno. Čez nekaj

časa se pojavi nekdo in otvorivši okno pomoli glavo skózenj. Bila je Jankova mati. «Za Boga, milostljiva gospodična, kaj delajo oni tukaj?»

Nespametniki in nesrečneži so, kakor uči izkušnja, zviti in tako se tudi Marica domisli hipno izgovora:

«Zakasnila sem se na polju, sedaj me je pa strah iti preko vasi; ne bi li me mogel spremiti Janko do ceste?»

«Zakaj ne, gotovo vam postreže, samo če je doma. Ako pa ga ni, gre mož z vami» odgovori priprosta starka in zapre okno. Dolgo ne dojde nihče, nazadnje se prikaže Janko. Še na pol zaspan si mane oči in popravlja lase vrh čela.

«Ti si že spal?» pokara ga Marica.

«E, kaj sem hotel; mi kmetje ne čujemo tako dolgo kakor gospoda».

«Dà, toda jaz sem mislila, dà, pričakovala sem zagotovo, da me počakaš. Mar ne greš v Zagreb?»

«V Za—greb?»

«Da v Zagreb», odvrne nestrpno Marica, «in to takoj. Jaz pojdem s tabo.»

«Vi z mano v Zagreb, kaj mislite, pa v Zagreb, e... hm...»

«Seveda! Doma ne morem več vztrpeti. Daj, odpravi se, pa greva. Pred dnem morava biti že tam. Ali ne?»

«Jaz ne grem nikamor» odgovori Janko po dolgem molku.

«Ti ne greš?» krikne deklica.

«Ne grem; ali ste čuli gospodično Lojziko, dà, jaz sem vojak in kot tak se moram varovati takih bedarij».

Ne boj se ničesar, dragi, ljubljeni Janko, prosim te, kakor se Bog prosi, reši me, odvedi me od tod; glej jaz te tako ljubim. Pojdi!»

Marica ga začne srdito prositi, se mu ovije krog vratu, poljublja ga žarko in neštetokrat. Ko začuti Janko toplino nje-nega telesa in vonj njenih las in one žarke poljube, počne omagovati v svojem sklepu. Toliki lepoti naj se odreče? Ta čas se začuje iz hleva hrzanje žrebeta. Janko krene z glavo proti oni strani. Pa ta dom ostaviti, sedaj, takoj?

«Ne, ne, jaz ne grem. Evo, tu je vaša zlatnina».

«Nikar, ti moraš z mano!» klikne Marica, se mu obesi okrog vratu in ga začne vleči ne hoteča vzprejeti zavitka, kateri je držal v roki.

«Nočem, jaz ne grem; pojdite domov, jaz nočem v Zagreb, jaz ne grem nikamor!» zareži slednjič Janko in jo pahne od sebe. Marica malo da ne pade.

«Torej ti ne greš...?» ga vpraša z žalostnim in slabim glasom, ko se ji povrne zopet zavest. A on je več ne posluša. Brzo krene v kočo, skoči v sobo in zaloputne za sabo vrata.

XIII.

Marica ostane nepremična na mestu. Nekaj ji leže na dušo in telo, nekaj, kar ji vzame vso jasnost mišljenja in spomina. Niti jedne besede, niti jednega vzdihla si ne more izviti iz prs; davi jo v grlu, tišči v prsih, ustavi se ji pravilno bitje srca, da ji le slabo in počasi utriplje. Jedino tega si je v svesti, da jo nekaj strašno muči v duši in da je neizrečno žalostna. Oh, niti plakati ne more ta hip! Vsa njena notranjost, dušna in telesna, se je zaplela v nerazvezljiv, zavit in zategnjen ozel, ki ji je povzročeval v

srcu bol, katera ne more najti duška. Telo se ji krči pod tem pritiskom, slednjič se je loti grozno drhtenje, tako, da se komaj drži na nogah. Mehaniški ji iščejo roke ravnotežja. Ob enem jo popade vročina in mraz. Tresoča se od mraza čuti v notranjem, kakor da bi ji gorelo; v glavi začuti, da ji leži nekaj težkega, težkega na — možganih. Na sencih jo grozno nekaj kljuje. Od boli dvigne roke do čela, se prime za sence, slednjič pa se obrne z velikim naporom in zbeži proti gozdu. Po poti se spodtakne ob korenino, da pade in strešči z glavo ob kamen. Pred očmi se ji zaiskri in po licih začuti, da ji curlja nekaj toplega. Hitro se dvigne..., postane ji nekoliko lažje. Preskoči jarek in počne bežati dalje od vasi, kakor bi jo kdo podil. Mišljenje ji postane jasnejše. «Torej tudi on, katerega sem toliko ljubila (govorila je v preteklem času), za katerega bi vse storila, kateremu za ljubo sem pozabila svojega rodu: tudi on torej odbija mojo ljubezen!» Sedaj nima na širnem svetu nikoga več! Oče, oh, oče je že davno ne ljubi! On postane Lojzikin mož, a Lojzika jo je toliko

trpinčila! Sedaj naj bode njena mati?! Oh, ne, tega ne bi mogel nihče prenesti!

«Kako bi mogla biti srečna z Jankom v kaki mali koči; poleg koče mal vrtiček; on bi šel na polje, ona pa bi med tem skrbno in marljivo delala doma. Toda, on noče, potopile so se vse nade. Oh ta nevrednež, zakaj ga ni spoznala že preje, kako se je sploh mogla vanj zaljubiti; sedaj jo pa peha od sebe, dasi se mu je ona tako udala. Oh, sramota, sramota. A kaj zdaj?»

Take misli so se ji podile po glavi kot blisek in ona je bolj letela nego hodila brez cilja, sama nevedé, kam da gre. Noč pa je bila temna, tako samotna; niti pasje lajanje se ni čulo, niti konjsko hrzanje, le tam nekje s tretje vasi menda se je glasila nejasna pesem dekliška; slačili so nekje turšico.

«Kako srečni so tam, a jaz?» In še večja žalost ji leže na dušo. Začuti se v tem hipu tako osamljeno, tako nesrečno, kakor še nikdar doslej.

«Ah, kaj hočem, na pokopališče pojdem... k dragi svoji meteri!» šapne in krene naravnost proti brdu.

Strah je ni bilo ničesar več, kajti v njenem neizmernem jadu ni našlo tako čuvstvo nikakovega mesta. Morala je preko brvi, pod katero je šumel in bobnel hiter potok. «Da se utopim, bilo bi vsemu konec!» pomisli baš, ko pride na sredo brvi in čuje šum valov, valečih se, rekel bi, deročih v daljavo. Marica se strese. Ti raznovrstni glasovi se ji zde čudni, pošastni, prav kot bi se kregali in jokali. V tem hipu si zmisli, da so vsi ti valovi stari, bradati možje, popolnoma zeleni! — Ta nesrečna misel je ne zapusti več. «Da sem pala in se utopila! Uh, Bog sam me je čuval; no, ali bi pa ne bilo bolje, da bi se? Kaj imam ondi iskati? Zapuščena od onega, ki sem ga nad vse ljubila, osramočena, oh tako podlo, tako strašno osramočena, preganjana v rodni hiši, dà, dà naj bi me bili valovi potopili!... Ne, ne, jaz grešim, odpusti mi Bog! Toda kaj hočem? Domov ne morem, v svet, da, četudi prosim... Oh, Bog... Bog, reši me!»

Prišedša na pokopališče pohiti naravnost k materinemu grobu. Tu poklekne, a moliti ne more. Srce se ji trga od žalosti, toda niti jedna sama solza ji ne kane po

licih. Tako začuti sama sredi noči neznosno bol, togo, in zdi se ji, kakor da ne spada več v svet živih ljudij. V tej dušni in telesni muki jo pograbi nepopisna vznemirjenost. Zdi se ji, kot bi se vsi križi krog nje gibali in se ji klanjali; ona se tega ne plaši, temveč... V obupni nebrižnosti kleči na grobu in gleda popolnoma mirno po grobeh okrog. «Joj, kako je tu mirno in tiho, tam doli pa je Lojzika... neverni Janko. Draga mati, ti si tukaj. In Marica objame z rokama železni križ, kakor da koga ljubkuje. Zazdi se ji, kakor da jo nekaj zgrabi — menda se je nataknila na šiljasti rob železnega križa — no, ona meni, da je mati. Neznansko hrepenenje po materi se je loti: «Da sem padla v vodo, bila bi sedaj združena ž njo. Vsej jezi, tugi bi bilo konec!» In ta misel ji postaja vedno jasnejša, jačja, smrt se ji vidi vedno manj strašna... «saj ona vodi v krilo materino»; vedno strašnejša pa se ji zdi njena sramota, njena nesrečna ljubezen, ona sama, in vedno bolj se ji jasni, da ne more dalje živeti. Vedno bolj se je pollašča obup, srce ji trgajo misli na njeno osamljenost, mržnja do vsega in gnus pred samo

seboj. V glavi se ji nekako stemni. Ko vstane, se ji opotekajo noge, a vendar premaga svojo slabost ter zbeži po brdu nizdol, od koder se je javil šum potokovih valov.

Nekoliko korakov pred bregom obstane in pogleda na nebo, kjer se je iskrilo milijon zvezd v bledi, trepetajoči svetlobi. Baš v tem hipu pade jedna izmed njih kot jasen utrinek s svojih višav v temne globine vesoljstva . . .

«Moja zvezda . . .» šepne Marica prestrašeno, a nekako svečano, in stopi prav na kraj vode.

«Moram, moram, rešitve ni, mati, jaz grem k tebi!» klikne strastno in grozno ter se spusti, sedeča na bregu potoka, v valove. Ob jesenskih nalivih narasla voda jo rine močno na sredo potoka. Vrtinec, peneč se pod veliko vrbo, jo zagrabi požrešno in v mirni zrak se razlegne obupen krik: «Pomoč!» — in jasna noč more videti brezupno mahanje dveh rok. Tedaj potihne zopet vse . . . Valovi drvé v tistih krogih, s tistimi penami v vrtinec kakor poprej, prav kot da niso utopili ta čas mladega, krasnega človeškega telesa . . .

Nekaj hipov pozneje pride na ono mesto vaški poljski čuvaj, a ne zapazi ničesar. Da je prišel vsaj nekaj trenutkov preje

* *

Sinilo je jutro, zavito izprva v gosto, mlečno meglo, ki je zavijala ves kraj. Toda solnčni traki jo prodró in preženó brzo in vsa okolica zasije tako ljubko in nežno, kakor je moči le v jeseni, v zlatem solčnem svitu. Na ovinku, kjer se je obračal potok proti jugu in kjer so bila naplavljeni cela skladišča črnih, na pol trhlih drv, je plavalo v vodi vedno na jednom in istem mestu žensko krilo. Krog njega so se bile nakopičile žolte pene in sivi mehurčki, mali valovi so se objestno zaginjali vanjo, in solnčni žarek, prodirajoč skozi vejevje, se je veselo razlival po njej in se lesketal. Ta mir zmoti kmet, ko prižene vole napajat in opazi suknjo. Nič hudega sluteč stopi v vodo in izvleče po kratkem naporu — Marico. Prestrašen odskoči, a premisli si naglo in jo odnese na breg in položi v travo. Bledo lice utopljenke se ni prav nič spremenilo; izražalo je strah in bol, na čelu se je po-

znala mala ranica, nad ustmi se je nabralo malo potočnega peska, v obče pa je bila Marična lepota ohranjena. Črni lasje so padali razpleteni in razkuštrani v debelih, mokrih kitah po ramenih in nedrih, kojih bleda polt je prodirala zkozi raztrgano haljo. Mokro platno se je trdno prilepilo krasnemu telesu.

Kmet pohiti prestrašen v gradič. Tam ni nihče opazil, da ni Marice. Ko jo je ostavila zvečer Lojzika, ni si upala izvesti svoje grožnje in jo prignati s pomočjo hlapcev domov.

Odločila se je torej, počakati Ladanoviča in mu vse povedati. Ker pa ni bilo Ladaničiča domov, se je vlegla spat in se zazibala v sladek sen, veseleča se, da je dobila tako orožje proti Marici.

Ko izve Lojzika, kaj se je zgodilo, zmoti in zmeša se popolnoma, da ne vé, kaj dela. Zbeži v svojo sobo in zaplaka od strahu in skrije svoj obraz v posteljine blazine. Drugi se domislijo šele, da je treba poslati po nesrečnico. Ko pripeljejo truplo, zavé se zopet Lojzika. Mrtvo devo spremi v kapelo in pošlje po Ladanoviča.

Drugi dan ji prirede lep spreved. Prišlo je dvanajst duhovnikov. Ljudje se zberó od vseh strani. Pokopljejo pa jo daleč od matrinega groba. Niti tega ne more torej, da počiva sirota pri svoji nesrečni materi!

Ladanovič ne more popolnoma razumeti nesreče, dasi tudi on toži in tarna. Ko mu župnik izjavi svoje sožalje, odvrne mu: «Gratias, gratias, amice, strašno je to, verjemi mi, prav kot da počiva prokletstvo na naši stari rodovini. Kdo bi mogel misliti na tako nesrečo, pomisli, tako dekle!»

«Ah, amice, ne prokletstvo, oprosti, da ti povem, vi plemenitaši se vse premalo brigate za odgojo svojih hčera. Da si jo dal v šolo, pa ne onemu neumnemu Francozu! Tako je postala sirota prenapeta. Nazadnje pa tudi: kaj pa je imela dobrega doma? Oprosti mi, ali . . .»

Ladanovič mu obrne hrbet. Za pol leta pa se teši v naročaju svoje stroge soproge «Vekoslave».

Najdalje so žalovali za Marico v vasi. Smrti njene si niso mogli ljudje tolmačiti, dokler ni izrekla slednjič stara Jalža Beštelakova z nekim prorokujočim, skrivnostnim

glasom, da so jo omamile potočne vile in čarovnice ter ji zavdale, ker so ji zavidale njeno lepoto. Vsi so ji verovali, celo Turko-
vičev Janko . . .

* * *

In kadar vidiš stari Trebež, dvigajoč sredi drevja tako tiho, nemo, da bi mogel čuti nad sabo brezglasni šepet vej, kadar se tu pa tam pojavi zamolkli glas vaškega življenja, ko je razlit daleč okrog usnivajoč blag mir, takrat gotovo ne moreš umeti, kako se more razviti celo v taki samoti, v tej gluhi jednoličnosti življenje kakega bitja ne jednolično, prazno, ampak razburjeno, kakoršno je bilo Maričino, kako je to, da se more nahajati tudi v tem idilskem miru človek, sličen koščku lesa na odprtem, razburkanem morju! In vprašaš se morda: kje je torej mir? Pogled ti pohiti proti širnemu, gluhemu nebu, a vrne ti se brezupno tudi od ondi in hrepeneče zašepečeš: «Nirvana, Nirvana!» Ta hip začuješ z bližnje cerkvice pobožni zvok zvona in olajšan in utešen zreš na pozlačeni križ, ki se blišči tako veličastno v jasnih, solnčnih žarkih s cerkvenega zvonika

„Slovanska knjižnica“

izhaja redno vsakega 15. dne v mesecu in stane vses-
letne 1 qld. 80 kr.

Doslej so izšli ti-le snopiči :

1. — „Ratmir“, češki spisal Jan Vávra, poslovenil Petrovič. Dodan je zgodovinski spis o dobi, ko se je vršila ta povest.
2. — I. „Pojdimo za Njim“. — II. „Angelj“. Poljski spisal Henrik Sienkiewicz; prvo poslovenil Petrovič, drugo † Fran Gestrin. — „Stanku Vrazu“, hrvaški speval August Šenoa.
3. — „Slučajno“, ruski spisal P. N. Polevoj, poslovenil J. Kogej. — II. „Amerikanci“, spisal I. I. Jasinski, poslovenil J. Kogej. — Dodan je pisek o pisatelju Polevem.
4. „Protivja“, slovaški spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym. — Dodatek o Slovaki in pisateljici. — Azbuka za Slovence, Srbe in Ruse. — Gregorčičevi pesmi „Domovini“ in „Pri mrtvaškem odru“ v azbuki.
5. I. „Cesarja je bil šel gledat“ — II. „Pravda“. — III. „Prevžitkar“. Iz lužiškega poslovenil Simon Gregorčič ml. — IV. Članek: „O baltiških Slovanih in Lužičanih“. Spisal Simon Gregorčič ml.
6. in 7. — I. „Stara Romanka“, poljski spisala E. Orzeszkova, poslovenil Vekoslav Benkovič.
8. — I. „Mali Zlatko“, češki spisal Jos. D. Konrad, poslovenil Vekoslav Benkovič. — II. „Pogumnim Bog pomaga“, ruski spisal P. N. Polevoj, poslovenil J. J. Kogej. — III. a) „Matrne solze“, b) „Pesem obsojencev“, pesmi, ruski zložil Nekrasov; poslovenil Iv. Vesel-Vesnin; c) „Slovan jsem“, češka pesem.
9. — I. „Žalostna svatba“, poljski spisala Valerija Morzkowska, poslov. Pohorski — II. „Kako sem izpovedoval Turke“, češki spisal Jos Holeček, poslovenil † Fran Gestrin.

10. — I. „Osveta“. Češki spisal Dragotin Sabina, poslovenil Radoslav Knaflič. — II. „Stric Martinek“, češki spisala Gabrijela Preissova, poslovenil † Fran Gestrin.
11. 12. 13. in 14. — Odiseja, povest slovenski mladini, prosto po Homerju spisal Andrej Kragelj.
15. — I. „Kjer je ljubezen, tam je Bog“, ruski spisal grof Leo Tolstoj, poslovenil Ad. Pahor. — II. „Rakvar“ Grobovščik, ruski spisal A. S. Puškin, poslovenil J. K-j. — III. „Božena“, poslovenil iz češčine Rňý.
16. — I. „Turopoljski top“, hrvaški spisal August Šenoa, poslovenil Peter Medvešek. — II. „Dvoboj“, češki spisal Svatopluk Čech, poslovenil J. M. Frankovski.
17. — Izbrani spisi Vaclava Kosmaka. I. — Poslovenil L. M. Frankovski in Rňý.
18. — Izbrani spisi Vaclava Kosmaka II. —
19. — „Pošasti“. Češki spisal V. Beneš - Třebizský, poslovenil Z. Ž. Trbojski.
20. 21. 22 in 23. — „Zaobljuba“. Hrvaški spisal Ferd. Becić, poslovenil Pet. Medvešek. — „Štiri dni“, ruski spisal V. M. Garšin.
24. — I. „Čarovnica“, srbski spisal Velja M. Miljković, poslovenil Ivan Sivec. II. „Tri smrti“, pripovedka grofa L. N. Tolstega, poslovenil Podravski.
25. — Narodne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. I.
26. — I. „Lotarijka“, hrvaški spisal Večeslav Novak. — II. „Izgubljeni sin“. Iz srbskega „Putnika“ l. 1862. — III. „Mrtvaška srajca“. Iz srbščine po F. Oberkneževiču v „Putniku“ l. 1862. — Vse tri poslovenil Simon Gregorčič ml.
27. — „Preskušnja in rešitev“ ali „Domâ najbolje“, češki spisal X. Čekal, poslovenil Simon Gregorčič ml.
28. — Petdesetletnica Simona Gregorčiča. — Drugo izdanje.
29. — Narodne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. II.
30. — Iz spisov Pavline Pajkove.
31. — Slike iz Prage, — češki spisal E. Herold, poslovenil Jos. Faganelj.
32. — I. „Ne bodimo lipov les!“. Češki spisal Fr. Pravda (Vojteh Hlinka), poslovenil Simon Pomolov. — II. „Blazni goslar“, češki spisal Josip Kajetan Tyl, poslovenil A. Petrič.
33. — „Gardist“, češki spisal Alojzij Jirásek, posl. A. Benkovič.

- *34.** — I. „Abla“. — II. „O nepravem času“, spisala Milena Mrazović, poslovenila Minka V—ć. — III. „Iz sela“, spisal Ksaver-Sándor Gjalski, poslovenil Kosec.
- 35.** — „Gorjupa naša kupa“, poljski spisal Lucijan Tatomir („Lubawa“), poslovenil S. Tugomil. — „Kazančiči“. Povest iz življenja Bošnjakov. Hrvatski spisal Ivan Lepušić, poslovenil Ivan Čestimir.
- 36.** — „V gradu in pod gradom“, češki spisala Božena Nemčeva. Poslovenil Petrovič.
- 37.** — „Godčevska Lízika“. Pripovedka. Češki spisal Vitězslav Hálek. Posl. Anonym. — „Olga Žilinska“. Slika iz borbe Slovakov za svoj narodni obstanek. Spisal Jan Janča. Poslovenil Pohorski.
- 38.** in **39.** — „Izbrane pesmi“. Zložil Anton Funtek.
- 40.** — „Materin blagoslov“. Igra v treh dejanjih. Spisal Antoa Klodič-Sabladoski.
- 41.** — „Posavček“. Slika iz življenja v polpretekli dobi. Spisal Anton Sušnik.
- 42-43.** — I. „Smodín“. Povest. Spisal Dobrávec. — II. „Za negotovimi težnjami“. Vaška povest. Slovaški spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym.
- 44-45.** — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Kričan. II.
- 46.** — „Ikonija“, vezirjeva mati. Srbski spisal Čeda Mijatović. — Poslovenil Podravski.
- 47.** — „Narodne pripovedke v Soških planinah“, III. — Iz zbirke Jos. Kende in A. G.
- 48-49.** — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Kričan. I.
- 50-51.** — „Preko morja“. Hrvatski spisal Evgenij Kumičić. Poslovenil A. Z. Lovanski.
- 52-53-54.** — „Zbrani spisi“, III. knjiga. Spisal Josip Pagliaruzzi-Kričan.
- 55-56.** — „Kapitanova hči“. Ruski spisal A. S. Puškin. Poslovenil Semen Semenovič.
- 57-58-59.** — Povesti s potovanja. Spisala Ana Řehaková. Poslovenila A. Dermóta in J. Kunšič. — Korotanske povesti. Spisala Gabrijela Freissová. Poslovenil Dermóta.
- 60-61.** — Poezije. Zložil Zamejski.
- 62.-63.** — „Márica“. Spisal Ljuba Babić (Gjalski). Poslovenil Vinko Vinič,

„Knjižnice za mladino“

so izšli ti-le snopiči:

1. a) „*Dva brata*“. Po ital. izvirniku. — b) „*Milosrčna Zorana*“. Spisal Janko Leban. (Pošel).
2. „*Vesetje in žalost*“. Po nemškem izvirniku priredil J. Leban.
3. a) „*Petdeset basnij za otroke*“. Poslovenil A. Funtek. — b) „*Iz mladih dnij*“. Zložil A. Funtek.
4. „*Dragoljubci*“. Zbirka pripovedek, pravljic, basnij, smešnic itd.
5. „*Šest povestic*“. 1. „*Dva sveta večera*“. — 2. „*Snežni plaz*“. — 3. „*Milutin Vidović*“. — 4. „*Rejenček Štepanek*“. — 5. „*Babičina povest*“. — 6. „*Nekdanja jezerska naselbina pri Ljubljani*“.
6. in 7. „*Razne pripovedke*“. — 1. „*Dedov srd*“. — 2. „*Tri rože*“. — 3. „*Marjetica in kopriva*“. — 4. „*Kraljevič Častiboj*“. — 5. „*Dediči*“. — 6. „*Mlinar in veter*“. — 7. „*Kakoršno posojilo tako vračilo*“.
8. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. I. Pesmi, snopič za srednjo stopnjo.
9. „*Plemenita srca*“.
10. in 11. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. I. Pesmi. 2. snopič za višjo stopnjo.
12. a) „*Hudoben tovariš*“. — b) „*Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice*“.
13. in 14. „*Pesmi cerkvene in druge*“. Zložil Andrej Praprotnik.
15. „*Zeleni listi*“. Kratke pripovedi za otroke, stare 6 do 10 let. Po Francu Wiedemannu poslovenil Anton Brezovnik, učitelj.
16. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. III. snopič. Basni, prilike in povesti. Za nižjo in srednjo stopnjo.

17. in 18. „*Tatari na Moravskem*“, ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. — „*Gozdne cvetke*“, ali štiri povesti in trikrajše razprave.
19. „*Slavoj in Ljudmila*“. Milosrdna brat in sestra. Zbirka kratko časnih in poučnih pogovorov o živalih. I. del.
20. „*Bogdanova mlada leta*“. Svojim prijateljčkom napisal Ljud. Černež.
21. „*Pisanice*“. Slovenski mladini spisal E. Gangl.
22. in 23. „*V domačem krogu*“. Zbirka pesmij in povestij za mladino. — Izvirno spisal ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov priredil Janko Leban, naduč. v Trebelnem.
24. „*Savinjski glasi*“. Izdalo „Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj“. I. snopič.

Nadaljevanje se začne meseca januarja 1898., ker doslej imamo še veliko zalogo nerazprodanih snopičev.

V kratkem izide

„*Salonska knjižnica*“,

katera prinese zelo interesantne novelice.

